

Årsberetning for Frischsenteret 2012

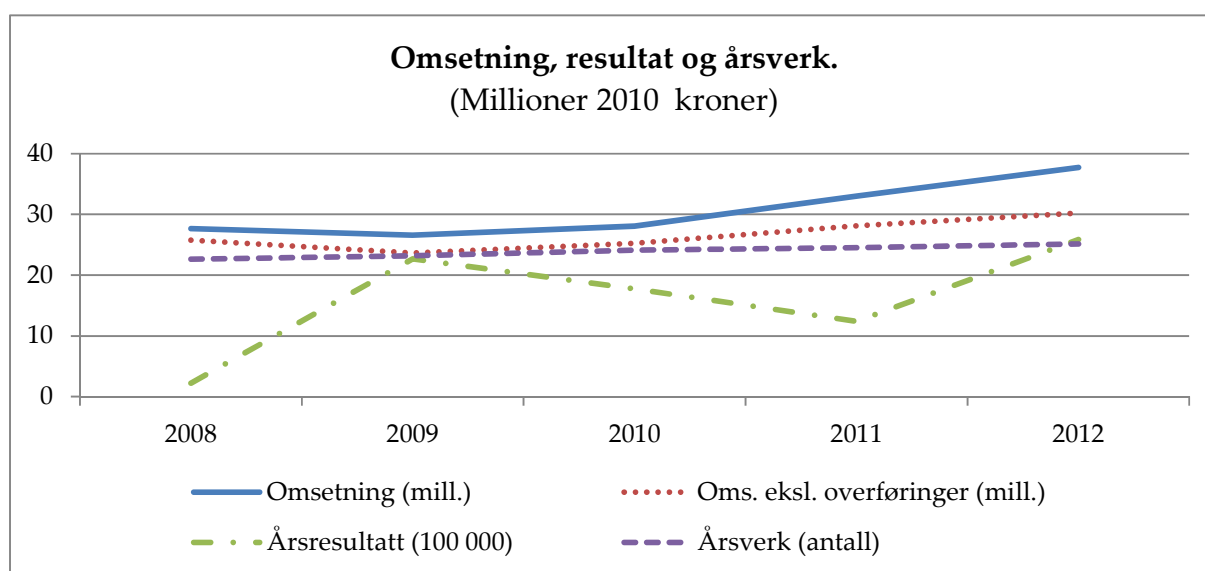
*Stiftelsen Frischsenteret for samfunnsøkonomisk forskning
Ragnar Frisch Centre for Economic Research*

Stiftelsen Frischsenteret for samfunnsøkonomisk forskning

Årsberetning 2012

1. Oversikt over året 2012

Stiftelsen Frischsenteret for samfunnsøkonomisk forskning (Frischsenteret) oppnådde i 2012 et tilfredsstillende økonomisk resultat. Omsetningen steg til 38,5 millioner kroner fra 33,4 millioner kroner i 2011, mens resultatet ble 2,6 millioner mot 1,25 millioner i 2011. Den økonomiske stillingen til Frischsenteret er solid med en regnskapsmessig egenkapital ved utgangen av 2012 på 22,6 millioner. Utsiktene framover er gode.

Det ble utført i alt 25,13 årsverk, hvorav 2,76 var administrative. En av de tretten forskerne var kvinner. Seks av ti stipendiater ansatt i løpet av 2012 var kvinner. To kvinner jobber som sekretær og forskningskonsulent. I 2012 utførte de kvinnelig ansatte 26 prosent av årsverkene ved senteret.

Publisering i 2012 var god. Det ble trykket 24 artikler i internasjonale tidsskrifter i 2012, hvilket er en økning på 7 fra året før. Publikasjonspoengene var 35,4, opp fra 18,6 i 2011. Dette avspeiler en høy andel nivå 2 publikasjoner, og et noe lavere antall publikasjoner fra rådgiverne enn tidligere. Totalt antall internasjonale tidsskriftsiteringer for Frischsenterets forskere var 284, mot 205 i både 2011 og 2010. Det ble publisert 10 artikler i norske tidsskrifter og fagbøker i 2012.

Frischsenteret mottok i 2012 en grunnbevilgning på 1 289 000 kroner.

Arbeidsmiljøet vurderes som godt. Det har ikke blitt rapportert om skader eller ulykker på arbeidsplassen. Det er registrert 161 sykedager i 2012, som utgjør ca. 2 prosent av total arbeidstid. Virksomheten medfører verken forurensning eller utslipp som kan være til skade for det ytre miljøet.

Styret bekrefter at regnskapet er utarbeidet under forutsetning om fortsatt drift. Denne vurderingen baseres på forhold redegjort for ovenfor.

2. Organisasjon, styret og medarbeidere

Frischsenteret er en uavhengig stiftelse der medlemmene av råd og styre oppnevnes av Norges forskningsråd, Universitetet i Oslo og de ansatte. Direktøren har den daglige ledelsen. Frischsenteret har en samarbeidsavtale med Universitetet i Oslo, samarbeider nært med Økonomisk institutt og andre fagenheter ved Universitetet i Oslo, og flyttet i mars 2012 innen Forskningsparken til nye lokaler.

Frischsenteret hadde ved utgangen av 2012 tretten forskere, en forskningskonsulent, en forskningsassistent, atten vitenskapelige rådgivere og tre andre assosierte vitenskapelige medarbeidere. Gjennom året har ti stipendiater vært ansatt, hvorav fire leverte avhandlingen og sluttet i 2012. Blant rådgiverne hadde syv hovedstilling ved Økonomisk institutt, Universitetet i Oslo (ØI). Administrasjonen besto av direktør, nestleder, administrasjonssekretær og økonomikonsulent. Det samlede omfanget av administrative arbeider var 2,76 årsverk (inklusive IT-støttefunksjoner), mens totalt utførte årsverk var 25,13. Alle forskerne har doktorgradskompetanse.

Senteret for miljøvennlig energi – CREE (Oslo Centre for Research on Environmentally friendly Energy) – der Frischsenteret er vertsinstitusjon, arrangerte en konferanse og fire seminarer i løpet av året. Frischsenteret har også et nært samarbeid med Senter for studier av likhet, sosial organisering og økonomisk utvikling (ESOP), Senter for fremragende forskning, ved ØI, gjennom felles prosjekter der både forskere og stipendiater deltar. Tre forskere ved Frischsenteret har bistilling ved ESOP.

Frischsenterets onsdagsseminar med presentasjon av "work in progress" ble arrangert ukentlig gjennom året. I likhet med tidligere år ble det avholdt et internt todagers utenbysseminar med faglig program.

I 2012 hadde fire av forskerne og én stipendiat utenlandsopphold, i USA, Danmark og Australia. Av eksterne var det to forskere, en post doc og en doktorgradstudent som hadde arbeidsplass ved Frischsenteret i deler av 2012. I tillegg har seks mastergradstudenter hatt kontor plass på senteret i løpet av året.

Direktør: Oddbjørn Raaum

Nestleder: Sverre Kittelsen

Administrasjonssekretær: Gry Nystrøm

Økonomikonsulent: Jørg Gjestvang

IT ansvarlig: Tao Zhang

Seniorforskere: Bernt Bratsberg, Rolf Golombek, Erik Hernæs, Sverre Kittelsen (80 %), Snorre Kverndokk, Eric Nævdal, Oddbjørn Raaum (50 %), Knut Røed og Ole Røgeberg

Forskere: Simen Gaure, Karen Hauge, Simen Markussen og Tao Zhang (65 %)

Forskningskonsulent: Elisabeth Fevang

Doktorgradsstipendiater i løpet av 2012: Daniel Bergsvik, Ragnhild Haugli Bråten, Nina Skrove Falch, Anna Aasen Godøy, Ingrid Huitfeldt, Svenn Jensen, Anja Grinde Myrann, Jens Fredrik B. Skogstrøm, Ragnhild Schreiner og Ola Lotherington Vestad

Forskningsassistent: Hilde Hallre

Studentassistenter: Ragnhild Schreiner, Camilla Schetlein Sundt, Helen Ytteborg

Vitenskapelig rådgivere: Førsteamanuensis Ingvild Almås, professor Kjell Arne Brekke, associate professor Jared Carbone, associate professor Maria Laura Di Tommaso, professor Nils-Henrik M. von der Fehr, forsker Taran Fæhn, professor Finn R. Førund, scientific advisor Robert Gazzale, professor Bård Harstad, professor Michael Hoel, rådgiver Alfonso Irarrazabal, professor under contract Marilena Locatelli, professor Karine Nyborg, professor Michael Oppenheimer, professor Trond Petersen, professor Steinar Strøm, professor Jon Vislie og professor Martin Wagner

Rådsmedlemmer: Professor Jon Vislie (leder), forskningsleder Erling Barth, professor Gunn E. Birkelund, forskningskonsulent Elisabeth Fevang, professor Nico Keilman, avdelingsdirektør Solveig Lie, førsteamanuensis Tone Ognedal, seksjonssjef Anita Mølmesdal Sivertsen

Varamedlemmer: Ekspedisjonssjef Morten Berg, professor Steinar Holden, seniorforsker Snorre Kverndokk, professor Anders Rygh Swensen

Styremedlemmer: Professor Diderik Lund (leder), professor Karen Helen Ulltveit-Moe (nestleder), seniorforsker Bernt Bratsberg, seniorrådgiver Frøydis Langmark, fagdirektør Eli Jensen, professor Halvor Mehlum

Varamedlemmer: Professor Vidar Christiansen, analysesjef Stein Langeland, seniorforsker Ole Røgeberg

Det har vært avholdt fire styremøter. Styret har arbeidet med budsjett, regnskap, revisjon av lønnsbetingelser for forskerne, og strategi for Frischsenteret.

3. Utdanning

I tillegg til forskningen er den høyest prioriterte oppgaven ved Frischsenteret å bidra til utdanning i samfunnsøkonomi ved Økonomisk institutt, UiO. I løpet av 2012 hadde Frischsenteret ti doktorgradsstudenter. Fire leverte avhandlingen, hvorav to fikk graden i 2012. I tillegg ble det ansatt to nye. Fem av stipendiatene var tilknyttet prosjekter om arbeidsmarkedet, utdanning og velferd, to var tilknyttet miljøprosjekter, to var tilknyttet prosjekter om entreprenørskap og en til helseøkonomi. Kvinneandelen blant de ti stipendiatene var 60 prosent, hvilket kan gi håp om en jevnere kjønnsfordeling blant forskerne på lengre sikt vil øke.

To av de ansatte var sensorer ved eksamen ved Økonomisk institutt, UiO, og en var sensor et annet sted. En av de ansatte var sensor på en masteroppgave ved Økonomisk institutt. Tre av de ansatte var doktorgradsveiledere for ni stipendiater ansatt ved Økonomisk institutt og Frischsenteret. Tre av de ansatte var mastergradsveiledere for fire studenter ved Økonomisk institutt. To av de ansatte underviste ved Økonomisk institutt, mens én underviste et annet sted.

4. Forskningstemaer

Arbeidsmarkedsforskningen har et stort omfang på Frischsenteret og er spredd over ulike underfelt. Sentrale temaer i 2012 har vært entreprenørskap, sykefravær, tilstrømning til uføretrygd, arbeidsinnvandring, innvandreres tilpasning i arbeidsmarkedet og skolerresultater for barn av innvandrere. Den empiriske basisen for arbeidsmarkedsforskningen er koblede administrative registerdata som gjør det mulig å analysere befolkningens bevegelser mellom ulike arbeidsmarkedstilstander over tid. Forskningen søker å kombinere bidrag til metodeutvikling med politikkrelevante anvendelser. Arbeidsmarkedsforskningen ved Frischsenteret trekker i hovedsak på store prosjekter under forskningsrådsprogrammene «Velferd, arbeidsliv og migrasjon» og «Sykefravær, arbeid og helse» samt langsiktige prosjekter finansiert av Arbeidsdepartementet.

Energi og miljø er et forskningsfelt som de siste årene har fått økt omfang ved Frischsenteret. Forskningen omfatter dels tradisjonelle temaer og analyser innenfor energiøkonomi og miljøøkonomi, men også atferdsøkonomiske studier med analyse av menneskelig atferd som trekker på kunnskap fra sosialpsykologi, sosiologi og nevrologi, og der teorier testes ut i eksperimenter der deltakere følges i konstruerte valgsituasjoner. Frischsenteret er vertsinstitusjon for et senter for miljøvennlig energi – CREE (Oslo Centre for Research on Environmentally friendly Energy). Senteret er et samarbeid mellom Økonomisk institutt, Universitetet i Oslo, Statistisk Sentralbyrå, Tilburg Sustainability Center (Nederland) og Frischsenteret, og har midler for inntil åtte år. CREE skal drive forskning på områdene internasjonal politikk om klima og energi, innovasjon og diffusjon av miljøvennlig energi, regulering av energimarkedene for å oppnå en miljøvennlig utvikling, evaluering av nasjonale miljø- og energipolitiske virkemidler, samt videreutvikling av numeriske likevektsmodeller som kan nyttes i analyser av klima- og energipolitikk.

Offentlig sektor, produktivitet og helseøkonomi. Forskningen innen offentlig økonomi ved Frischsenteret har hatt hovedvekt på produktivitet og helseøkonomi, men med økt vekt på temaer med klar tilknytning til og overlapp med arbeidsmarkedsforskningen. Den helseøkonomiske forskningen ved Frischsenteret er en del av Helseøkonomisk forskningsnettverk ved Universitetet i Oslo (HERO). Forskningen har i 2012 dekket en rekke temaer under områdene finansiering og organisering av helsesektoren, legemiddeløkonomi, sykefravær, helse og produktivitet, ulikhet i helse og produktivitet og effektivitet i produksjon av helsetjenester. I 2012 ble det i samarbeid med SINTEF og NTNU startet et prosjekt om virkningene av innsatsstyrt finansiering av sykehusene basert på diagnoserelaterte grupper (DRG). Ved Frischsenteret arbeides det både med metodeutvikling og med empiriske analyser av produktivitet og effektivitet, med spesiell vekt på offentlig sektor. I 2012 åpnet også Oslo Fiscal Studies (OFS), som er et senter for offentlig økonomi tilknyttet Økonomisk institutt basert på samarbeid med Statistisk sentralbyrå og Frischsenteret.

Pensjoner: Det strategiske instituttprogrammet om pensjonsforskning som var finansiert av Arbeidsdepartementet, ble avsluttet i 2012, og erstattet av et nytt prosjekt under programmet Evaluering av pensjonsreformen i Norges Forskningsråd. Temaet er virkninger på arbeidsliv og yrkesaktivitet av pensjonsreformen. Prosjektet vil vare ut 2016 og foregår i samarbeid med SSB, som har nært tilknyttet prosjekt med tema økonomisk bærekraft i pensjonssystemet.

En redegjørelse for utvalgte prosjekter finnes i vedlegg 2.

5. Publisering og formidling

I 2012 ble det i tilknytning til prosjekter utgitt 24 artikler i internasjonale tidsskrifter, se Tabell 1. Av de 24 artiklene er forskere med hovedstilling ved Frischsenteret forfatter(e) på 17. En av tre internasjonale artikler var på nivå 2, alle med deltakelse fra en eller av flere forskerne. Internasjonale publiseringer har økt fra 2011. Færre artikler er skrevet av rådgiverne uten deltakelse fra forskerne og antall nivå 2 publikasjoner var særlig høyt i 2012. Ett internasjonalt bokkapittel kom på trykk i 2012. Det ble publisert 10 artikler i norske tidsskrifter og fagbøker i 2012, hvilket er en svak nedgang fra 12 i 2011. I tillegg fikk to av de ansatte artikkelpris på Samfunnøkonomenes årlige forskermøte.

Frischsenterets publikasjonspoeng oppsummerer vitenskapelig publisering i ett enkelt tall og er hentet fra den offisielle FoU-Statistikken. Publikasjonspoengene økte betydelig fra 2011 til 2012, fra 18,6 til 35,4. Poengene avspeiler en høy andel nivå 2 publikasjoner i 2012, der alle har deltakelse fra forskerne. Publikasjonspoeng vil variere betydelig fra år til år, og omkring 3 poeng pr forskerårsverk (som i 2012) er neppe noe vi kan forvente som et langsiktig nivå.

Totalt antall internasjonale tidsskriftsiteringer (Thomson, ISI Web of Knowledge) var 284 for Frischsenterets forskere, en betydelig økning fra 205 i 2011. Sammenliknet med perioden 2005-2007 er antall siteringer tredoblet, mens antall forskere er økt med tre.

Memorandumserien ved Økonomisk institutt, Universitetet i Oslo, utgis i samarbeid med Frischsenteret, og i 2012 var 7 av disse publikasjonene knyttet til våre prosjekter. Frischsenteret har egne rapportserier med 14 utgivelser i 2012. Dette er inkludert 9 fra CREEs egen serie. 10 rapporter ble utgitt i publikasjonsserier ved andre institusjoner. Prosjektmedarbeiderne holdt i alt 129 innlegg, herunder 72 faglige og 57 innlegg på brukerrettede konferanser og seminarer. For å få et bilde av annen type utadrettet virksomhet gjengis tall for oppslag i media¹. Forskere og stipendiater ved Frischsenteret ble nevnt 526 ganger i ulike mediaoppslag, mens Frischsenteret ble referert til omtrent like mange ganger; 576. Sammenliknet med 2011 er oppslagene flere, men enkeltsaker med svært mange oppslag gir stor tilfeldig variasjon fra år til år.

En samlet oversikt over publikasjonene og formidlingen finnes i vedlegg 1.

---

¹ Tallene er hentet fra Atekst – Retriever: <https://web.retriever-info.com/services/archive.html> og omfatter aviser, nettaviser, radio, TV2, men ikke NRK.

Tabell 1. Publisering og formidling ved Frischsenteret i 2010-2012¹⁾

	2012	2011	2010
Internasjonale tidsskriftartikler	24 (17)	19 (9)	17 (10)
hvorav UHR-nivå 2	8 (8)	6 (3)	4 (2)
Internasjonale bøker og bokkapitler	1 (0)	2 (2)	0 (0)
Norske tidsskriftartikler og bokkapitler	10(10)	12(11)	7 (5)
Memoranda fra Økonomisk institutt, Universitetet i Oslo ²⁾	7(4)	2 (2)	5 (2)
Rapporter og arbeidsnotater Frischsenteret og HERO	5(2)	4(3)	6 (5)
CREE skriftserie	9(2)	5(3)	0
Rapporter fra andre institusjoner	10(7)	9 (1)	22 (17)
Faglige foredrag	72(49)	57(44)	57 (47)
Brukerrettede foredrag	57(51)	59(56)	63 (53)
Publikasjonspoeng ³⁾	35,4	18,6	13,6

1)Tallene omfatter publikasjoner fra både forskere og rådgivere, uavhengig av hvorvidt Frischsenteret er listet som institusjonstilknytning eller ikke. I parentes telles publikasjoner og foredrag der minst én av forfatterne/foredragsholderen hadde hovedstilling ved Frischsenteret.

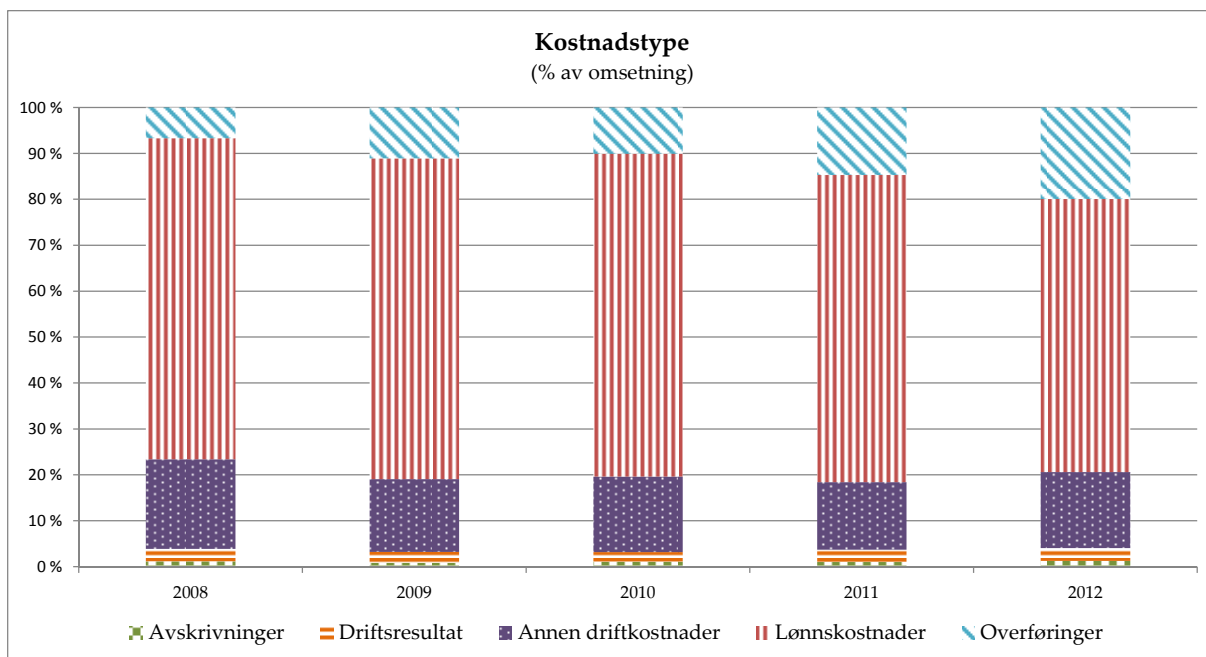
2) Memoranda fra Økonomisk institutt er en felles publikasjonsserie for instituttet og Frischsenteret.

3)Poeng for vitenskapelige artikler publisert i periodika eller serier (ISSN), antologier eller monografier i norske og internasjonale tidsskrift med fagfelleevaluering, www.foustatistikkbanken.no/nifu/?language=no

6. Økonomi og finansiering

Omsetningen steg til 38,5 millioner fra 33,4 millioner kroner i 2011. En betydelig del av omsetningsøkningen skyldes at CREE i 2012 var i drift hele året med tilhørende overføringer til samarbeidspartnere.

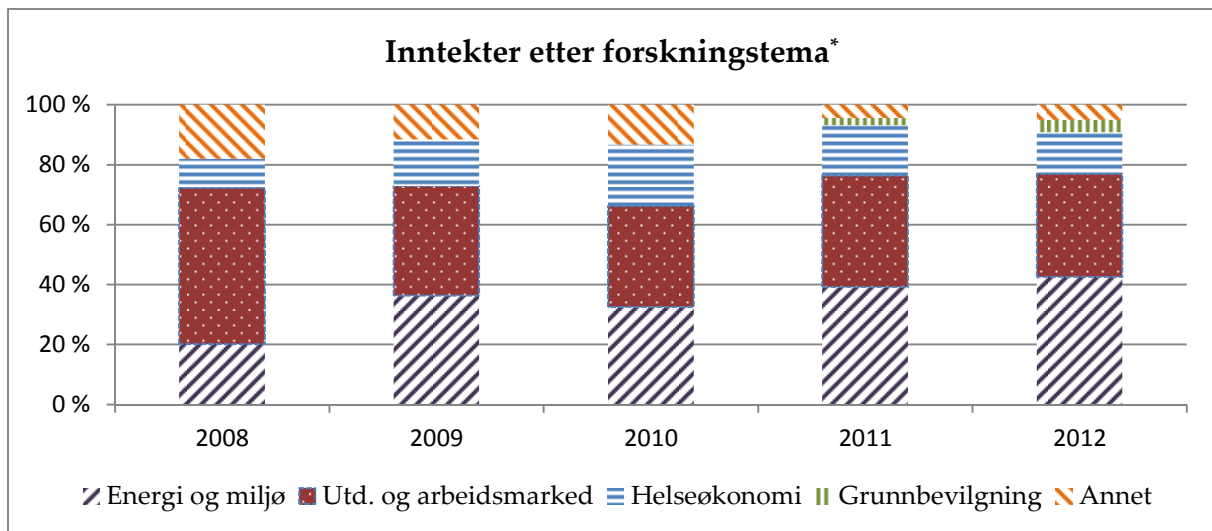

Driftsresultatet i 2012 var 1 081 654 kroner, sammenlignet med 886 069 året før. Relativt høye netto finansinntekter på 1 556 323 bidro til at årsresultatet på 2 637 976 mer enn doblet seg fra 2011.

Frischsenteret mottok i 2012 grunnbevilgning på 1 290 000 og denne ble i hovedsak benyttet til finansiering av kompetansetid (utenlandsopphold) for forskerne.

En høy andel langsiktige prosjekter er viktig for å sikre kvalitet og høy kompetanse ved Frischsenteret. Finansieringsandelen fra Forskningsrådet var høy også i 2012 (82 prosent). De øvrige 18 prosent av inntektene kom fra internasjonale kilder (3 prosent) og fra innenlandske oppdragsgivere, hovedsakelig fra Arbeidsdepartementet, Utdanningsdirektoratet, Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet, Skattedirektoratet og Barne- og likestillingsdepartementet. Tematisk utgjorde energi og miljø 47 prosent av inntektene, arbeidsmarkedet og pensjoner 29 prosent, helse 14 prosent, mens andre temaer stod bak 10 prosent av senterets inntekter.

De største prosjektene i 2012 var Oslo Centre for Research on Environmentally friendly Energy (CREE) og Social Insurance and Labor Market Inclusion in Norway.

7. Samarbeidspartnere

I tillegg til det utstrakte samarbeidet med Økonomisk institutt hadde Frischsenteret i 2012 aktivt prosjektsamarbeid med forskere fra følgende institusjoner:

Arbeidsmarkedet, utdanning og pensjoner

Arbeidsforskningsinstituttet (Oslo), BI (Oslo), Folkehelseinstituttet (Bergen), Institutt for samfunnsforskning (Oslo), Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning (Oslo), Rokkansenteret (Bergen), Statistisk sentralbyrå (Oslo), Universitetet i Bergen, Universitetet i Mannheim (Tyskland), University of New South Wales, (Australia), Universitetet i Oslo, University of California (Berkeley), University College London, Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (Uppsala), Linneuniversitetet (Kalmar).

Energi, miljø, atferd og eksperimentell økonomi

Centrum voor Economische Studiën, ETE (Belgia), London School of Economics, Grantham Research Institute (England), NVE (Oslo), SINTEF Helse (Trondheim), Statistisk sentralbyrå (Oslo), Tilburg University (Nederland), University of Alberta, Alberta School of Business (Canada), University of California (Berkeley), University of Hamburg (Tyskland), Universitetet i Oslo.

Helse

Avdeling for helseledelse og helseøkonomi (HELED), Institutt for helse og samfunn, UiO (Oslo), Bocconi university (Italia), Center for Study of Mind in Nature, UiO (Oslo), Karolinska institutet (Sverige), KORA (Kommuners og Regioners Analyse og Forskning) (Danmark), MENON (Oslo), National Institute of Public Health and the Environment (Nederland), NTNU (Trondheim), Semmelweis University (Ungarn), SINTEF Helse (Trondheim), The Research Unit of Health Economics, University of Southern Denmark (Danmark), THL (Finland), University of Calgary (Canada), University of Edinburgh (Skottland), Økonomisk institutt, UiO (Oslo).

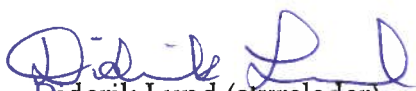
Endelig har forskere og rådgivere på Frischsenteret et omfattende kontaktnett med forskere fra Norden, Europa, USA, Japan, Kina og Australia.

8. Utsikter framover

Det er per april 2013 budsjettert med en omsetning på prosjekter for 41,6 millioner i 2013 hvorav 9 millioner er overføringer til samarbeidspartnere. Inngåtte kontrakter utgjør 26,2 millioner i 2014 og 12,6 millioner for 2015. Medarbeiderne ved Frischsenteret har høy kompetanse og den omfattende internasjonale publiseringen er et viktig konkurransefortrinn ved tildeling av prosjekter fra Norges forskningsråd og andre oppdragsgivere i årene som kommer. Tre prosjekter har internasjonal finansiering (To EU prosjekter og et fra NORFACE). Mulighetene for fortsatt finansiering av det aktivitetsnivået vi nå har vurderes som gode.

Oslo, 13.05.2013

Styret i Stiftelsen Frischsenteret for samfunnsøkonomisk forskning

Diderik Lund (styreleder)

Karen Helene Ulltveit-Moe (nestleder)

Halvor Mehlum

Bernt Bratsberg

Eli Jensen

Frøydis Langmark

Oddbjørn Raaum (direktør)

Vedlegg 1 Publisering og formidling ved Frischsenteret i 2012

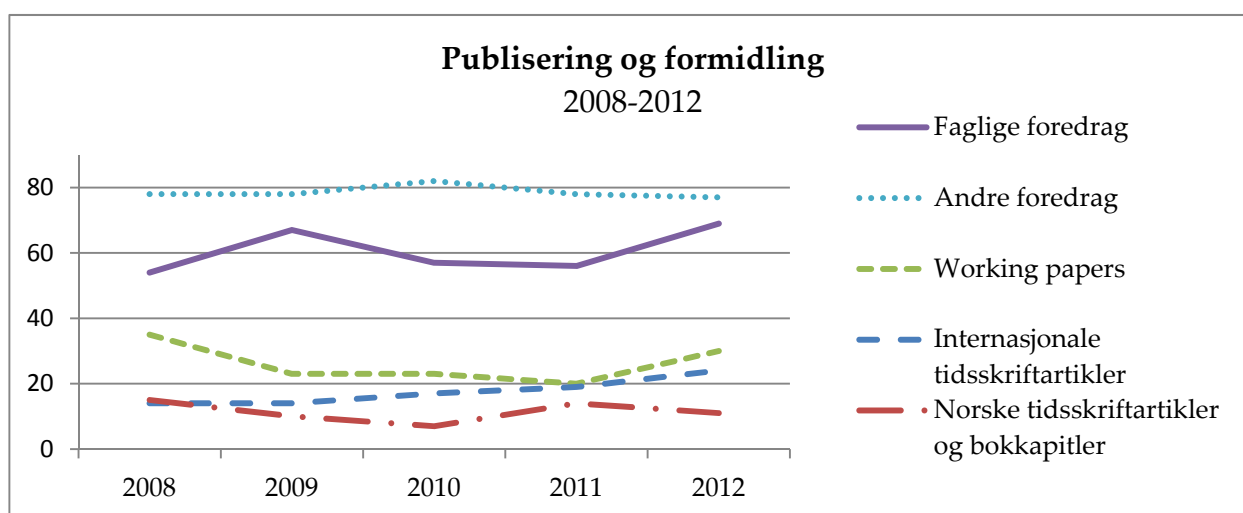
Oversikt over publikasjoner og foredrag, 2000-2012.

Type	Antall								
	2000 -2002	2003 -2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Internasjonale tidsskriftartikler	39	61	15	16	14	14	17	19	24
Internasjonale bokkapitler	9	9	2	9	2	2	0	2	1
Norske tidsskriftartikler og bokkapitler	30	19	8	10	13	8	7	12	10
Memoranda fra Økonomisk institutt, Universitetet i Oslo ¹⁾	42	37	13	13	13	8	5	2	7
Rapporter og arbeidsnotater Frischsenteret	29	22	13	3	8	4	6	3	5
CREE working papers								5	9
HERO ²⁾ skriftserie	20	24	2	2	4	2	0	1	0
Rapporter fra andre institusjoner	24	28	6	14	10	9	12	9	10
Faglige foredrag	180	167	51	62	54	67	57	56	72
Brukerrettede foredrag	54	103	68	33	29	50	63	59	57
Populære framstillinger ³⁾	88	45	56	36	49	28	19	19	30

1) Memoranda fra Økonomisk institutt er en felles publikasjonsserie for instituttet og Frischsenteret.

2) Fra 2012 har ikke HERO egen finansiering og ble omdannet fra forskningsprogram til forskningsnettverk.

3) Frem t.o.m. 2001 omfatter populære framstillinger også omtale av Frischsenteret i media.

Tidsskriftartikler og bokkapitler

1.1. Internasjonale tidsskriftartikler

Baldursson, F.M., N.-H. M. von der Fehr (2012): Price Volatility and Risk Exposure: On the Interaction of Quota and Product Markets, *Environmental and Resource Economics* 52(2), 213-233.

Barth, E., Bratsberg, B., O. Raaum (2012): Immigrant Wage Profiles within and between Firms, *Labour Economics*, 19(4), 541-556.

Barth, E., Bratsberg, B., Hægeland, T., O. Raaum (2012): Performance Pay, Union Bargaining and within-firm Wage Inequality, *Oxford Bulletin of Economics and Statistics* 74(3), 327-362.

Bauer, D., M. Wagner (2012): A state Space Canonical Form for Unit Root Processes, *Econometric Theory*, 28(6), 1313-1349.

Bratsberg, B., O. Raaum (2012): Immigration and Wages: Evidence from Construction, *The Economic Journal* 122(565), 1177-1205.

Bratsberg, B., Raaum, O., K. Røed (2012): Educating Children of Immigrants: Closing the Gap in Norwegian Schools, *Nordic Economic Policy Review* vol 3(1), 211-251.

Brekke, K.R., Dalen, D.M., S. Strøm (2012): Should pharmaceutical costs be curbed? *Nordic Economic Policy Review* 2, 1-27.

Brekke, K. A., S. Kverndokk (2012): Inadequate Bivariate Measures of Health Inequality: The Impacts of Income Distribution, *Scandinavian Journal of Economics* vol. 114(2), 323-333.

Brinch, C., Bratsberg, B., O. Raaum (2012): The Effects of an Upper Secondary Education Reform on the Attainment of Immigrant Youth, *Education Economics*, 20(5), 447-473.

Fevang, E., Kverndokk, S., K. Røed (2012): Labor Supply in the Terminal Stages of Lone Parents' Lives, *Journal of Population Economics* vol. 25(4), 1399-1422.

Gaure, S., Røed, K., L. Westlie (2012): Job Search Incentives and Job Match Quality, *Labour Economics* vol. 19(3), 438–450.

Golombek, R., Kittelsen, S.A.C., I. Haddeland (2012): Climate change: impacts on electricity markets in Western Europe, *Climatic Change* 113, 357-370.

Hoel, M., S. Jensen (2012): Cutting Costs of Catching Carbon - Intertemporal effects under imperfect climate policy, *Resource and Energy Economics* 34(4), 680–695.

Hægeland, T., Raaum, O., K.G. Salvanes (2012): Pennies from heaven; Using exogenous tax variation to identify the effect of school resources on pupil achievement, *Economics of Education Review*, 31(5) 601– 614.

Iversen, T., S.A.C. Kittelsen (2012): Challenges in health care financing and provision, *Nordic Economic Policy Review* no 2.

Markussen, S. (2012): The individual cost of sick leave, *Journal of Population Economics* vol 25(4), 1287-1306.

Markussen, S., Mykletun, A., K. Røed (2012): The Case for Presenteeism - Evidence from Norway's Sickness Insurance Program, *Journal of Public Economics* vol 96(11-12), 959-972.

Nævdal, E. (2012): Fighting transient epidemics-optimal vaccination schedules before and after an outbreak, *Health Economics* 21(12), 1456-1476.

Nævdal, E., Olaussen, J.O., A. Skonhøft (2012): A bioeconomic model of trophy hunting, *Ecological Economics* 73, 194-205.

Olsen, J.A., Røgeberg, O., K. Stavem (2012): What explains willingness-to-pay for smoking-cessation treatments: Addiction level, quit rate effectiveness or the opening bid? *Applied Health Economics and Health Policy* vol 10(6), 407-415.

Røed, K. (2012): Active Social Insurance. *IZA Journal of Labor Policy* vol. 1:8.

Røed, K., L. Westlie (2012): Unemployment Insurance in Welfare States: The Impacts of Soft Duration Constraints, *Journal of the European Economic Association* vol. 10(3), 518-554.

Schneider, U., M. Wagner (2012): Catching Growth Determinants with the Adaptive Lasso, *The German Economic Review* 13(1), 71-85.

Wagner, M. (2012): The Phillips unit root tests for polynomials of integrated processes, *Economics Letters*, 114(3), 299-303.

1.2. Internasjonale bokkapitler

Hoel, M. (2012): Carbon taxes and the green paradox. In R. Hahn and U. Ulph (eds.): *Climate Change and Common Sense: Essays in Honour of Tom Schelling*, Oxford University Press, kapittel 11, 203-224.

1.3. Norske tidsskriftartikler og bokkapitler

Bratsberg, B., Raaum, O., K. Røed (2012): Gjør registerdata AKU overflødig? *Økonomiske analyser* nr. 5, 46-52.

Falch, N.S., Hardoy, I., K. Røed (2012): Analyse av en dagpengereform: Virkninger av forkortet dagpengeperiode, *Søkelys på arbeidslivet* vol. 29(3), 181-197.

Golombek, R., Kittelsen, S.A.C., K.E. Rosendahl (2012): Tildeling av klimakvoter i Europa, *Samfunnsøkonomen* nr. 2, 30-37.

Holden, S., Markussen, S., K. Røed (2012): Arbeid til alle? *Samfunnsøkonomen* nr. 9, 82-94.

Kverndokk, S. (2012): Økonomisk kompensasjon for pårørendeomsorg» (Economic compensation for family care), *Samfunnsøkonomen* nr. 2, 17-23.

Markussen, S., O. Røgeberg (2012): Sykefravær rundt større livshendelser, *Tidsskrift for Den norske legeforening* 132(10), 1231-1234.

Markussen, S., R.C. Schreiner (2012): NAV-reformen: Færre i arbeid og lenger på trygd, *Søkelys på arbeidslivet* nr 1-2, 151-162.

Markussen, S., K. Røed (2012): Sykefraværets anatomi, *Samfunnsøkonomen* nr. 3, 32-33.

Røgeberg, O. (2012): Byggebransjen har ikke glemt hvordan man bygger - produktivitetsutviklingen er endogen, *Samfunnsøkonomen* nr. 5.

Røgeberg, O. (2012): Er dette den store norske boligboblen? *Samfunnsøkonomen* nr. 2, 38-47.

2. Memoranda fra Økonomisk institutt, Universitetet i Oslo

Andreassen, L., Di Tomasso, M.L., S. Strøm (2012): Do Medical Doctors Respond to Economic Incentives? nr. 32.

Brekke, K.A., Konow, J., K. Nyborg (2012): Cooperation is Relative: Income and Framing Effects with Public Goods, nr. 16.

Hernæs, E., Markussen, S., Piggott, J., O.L. Vestad (2012): Does Retirement Age Impact Mortality? Nr. 19.

Hernæs, E., Z. Jia (2012): Earning Distribution and Labour Supply after a Retirement Earnings Test Reform, nr 1.

Hoel, M. (2012): Second-best climate policy, nr. 4.

Nævdal, E., J. Vislie (2012): Resource Depletion and Capital Accumulation under Catastrophic Risk: The Role of Stochastic Thresholds and Stock Pollution, nr. 24.

Skogstrøm, J.F.B. (2012): Entrepreneurial School Dropouts: A Model of Signalling, Education and Entrepreneurship, nr 10.

3. Frischsenterets rapporter og arbeidsnotater

Andreassen, L., Di Tomasso, M.L., S. Strøm (2012): Do Medical Doctors Respond to Economic Incentives? arbeidsnotat nr. 3.

Gaure, S. (2012): Dummy-encoding Inherently Collinear Variables, arbeidsnotat nr 1.

Gaure, S. (2012): A Faster Algorithm for Computing the Conditional Logit Likelihood, arbeidsnotat nr 2.

Hassing, W., J. van den Bemd (2012): Privatization of the absenteeism scheme: Experiences from the Netherlands, rapport nr 2.

Schreiner, R.C. (2012): NAV-reformen: Flere I arbeid – færre på trygd, rapport nr 1.

4. CREE working paper

Førsund, F. R. (2012): Phasing in large-scale expansion of wind power in the Nordic countries, CREE Working Paper 6.

Førsund, F.R. (2012): Pumped-Storage Hydroelectricity CREE Working Paper 14.

Greaker, M., M. Hoel and K. E. Rosendahl (2012): Does a renewable fuel standard for biofuels reduce climate costs? CREE Working Paper 15.

Hoel M. (2012): Second-best climate policy, CREE Working Paper 2.

Hoel, M., B. Holtsmark, K. Holtsmark (2012): Faustmann and the Climate, CREE Working Papers 8.

Hoel M. and B. Holtsmark (2012): Haavelmo on the climate issue, CREE Working Paper 10.

Holtsmark, B., M. Hoel, and K. Holtsmark (2012): Optimal harvest age considering multiple carbon pools – a comment, CREE Working Paper 11.

Kverndokk S. (2012): Moral positions on Tradable Permits Markets, CREE Working Paper 4.

Kverndokk, S., E. Nævdal and L. Nøstbakken (2012): The Trade-off between Intra- and Intergenerational Equity in Climate Policy: Can Carbon Leakage be Justified? CREE Working Paper 9.

5. Rapporter/notater fra andre institusjoner

Andreassen, L., Di Tommaso, M.L., S. Strøm (2012): Do medical Doctors Respond to Economic Incentives? CESifo Working Paper nr. 3802.

Brinch, C.N., Hernæs, E., Z. Jia (2012): Labor supply on the eve of retirement. Disparate effects of immediate and postponed rewards to working, Discussion Papers nr. 698, Statistisk sentralbyrå.

Dønnum, H, Kverndokk, S., P. Wangsness (2012): Kommunale merkostnader som følge av Kaasautvalgets anbefalinger (The costs of the municipalities that follows from the Kaasa committee recommendations). Rapport, PriceWaterhouseCoopers.

Greaker, M., Hoel, M., K.E. Rosendahl (2012): Does a Renewable Fuel Standard for Biofuels Reduce Climate Costs? CESifo Working Paper nr. 4030.

Hernæs, E., Markussen, S., Piggott, J., O.L. Vestad (2012): Does etirement Age Impact Mortality? Working paper nr. 18, CEPAR, University of New South Wales, Australia.

Kverndokk, S., K.E. Rosendahl (2012): Oil price effects of transport regulation, *EAERE Newsletter*, European Association for Environmental and Resource Economists, Autumn.

Markussen, S., K. Røed (2012): Social Insurance Networks, IZA Discussion paper nr. 6446.

Røed, K. (2012): Active Unemployment Insurance. IZA Policy Paper nr. 41.

Sundt, C.S. (2012): Den svenske arbeidsinnvandringen: Fortrenges norsk ungdom i arbeidsmarkedet? Masteroppgave ved programmet Master in Economics.

Vestad, O.L. (2012): Labour Supply Effects of Early Retirement Provision, Discussion Paper nr. 717, Statistisk sentralbyrå.

6. Faglige foredrag

Bratsberg, B.: Arbeidsinnvandring og unges tilknytning til arbeidsmarkedet, NHO seminar om unges tilknytning til arbeidsmarkedet, Oslo.

Bratsberg, B.: Lønnseffekter av innvandring, presentasjon for Arbeidsminister Anniken Huitfeldt, Frischsenteret, Oslo.

Bratsberg, B.: Economic Shocks, the Legal Environment, and Work-related Migration, INSIDE-MOVE, NORFACE, CReAM: VI Workshop on Migration and Labor Economics, Institute for Economic Analysis (IAE-CSIC), Barcelona.

Bratsberg, B.: Economic Shocks, the Legal Environment, and Work-related Migration, 3rd TEMPO Conference on International Migration, Nuremberg.

Bratsberg, B.: Migrasjonsstrømmenes påvirkning på lønns- og arbeidsvilkår, Nasjonal konferanse om trepartssamarbeid og sosial dumping, Arbeidsdepartementet, Oslo.

Bratsberg, B.: Economic Shocks and Temporary vs. Permanent Migration, workshop on Advances in labor, migration and public economics, European University Institute, Florence.

Bratsberg, B.: Using Administrative Registers to Assess Temporary Labor Migration Flows to Norway, NORFACE workshop on research data infrastructures in the social sciences, Berlin.

Bratsberg, B.: Temporary Labor Migration Flows to Norway, workshop on "Moving for Work—Temporary and Permanent Labor Migration," Oslo.

Fevang, E.: Veien til uføretrygd i Norge, foredrag hos Nordea.

Førsund, F.R.: Phasing in large-scale expansion of wind power in the Nordic countries, ASSA annual meeting, Chicago.

Førsund, F.R.: Phasing in large-scale expansion of wind power in the Nordic countries, forelesning NTNU.

Førsund, F.R.: Phasing in large-scale expansion of wind power in the Nordic countries, Bergen Economics of Energy and Environment Research conference.

Førsund, F.R.: Structural change in thermal electricity generation at the province level in China 1998-2006, Asia Pacific Productivity Workshop, Bangkok.

Førsund, F.R.: Sustainability: Definitions and Measurement. Sustainability, Health and Education SHE 2012, Rio de Janeiro.

Førsund, F.R.: Phasing in large-scale expansion of intermittent power in a hydro-dominated country, Seminar Power System Research (PSR), Rio de Janeiro.

Førsund, F.R.: Pumped storage, 2nd CREE research workshop, Lysebu.

Førsund, F.R.: Dynamic structural change: Applying a plant vintage production model to the Chinese province level, 7th Biennial conference of Hong Kong Economic Association.

Godøy, A.A.: Taking competitive search to data, European Search and Matching (SaM) conference, Nicosia.

Godøy, A.A.: Sick leave and temporary layoffs, EALE, Bonn.

Golombek, R.: Virkninger på kraftsektoren av klimaendringer, CREE modellforum, Statistisk sentralbyrå.

Golombek, R.: Is electricity more important than natural gas? Partial liberalizations of the Western European energy markets, Mannheim Energy Conference.

Golombek, R.: Investeringer i energisektoren under usikkerhet, Statistisk sentralbyrås forskningsseminar.

Golombek, R.: Price and welfare effects of emission quota allocation, workshop on the Economics of Climate Change, Collège de France, Paris.

Hoel, M.: Supply Side Climate Policy and the Green Paradox, CESifo Workshop on The Theory and Empirics of the Green Paradox, San Servilo.

Hoel, M.: Supply Side Climate Policy and the Green Paradox, 2nd CREE Research Workshop, Lysebu.

Hoel, M.: Supply Side Climate Policy and the Green Paradox, Climate Change and Sustainable Development Economics; First Convention of CMCC and FEEM Research Divisions on Climate Change and Sustainable Development; Island of San Giorgio Maggiore, Venice, Italy.

Hoel, M.: Supply Side Climate Policy and the Green Paradox, AREA conference on Energy & Climate Economics, CESifo Conference Centre, Munich, Germany.

Hoel, M.: Second-best climate policy, SURED Conference, Ascona.

Hoel, M.: Second-best climate policy, The 19th Ulvön Conference on Environmental Economics.

Hoel, M.: Second-best climate policy, EAERE 19th Annual Conference, Prague.

Jensen, S.: Growth and Uncertainty in the Integrated Assessment of Climate Change, ASSA meeting, Chicago, USA.

Jensen, S.: Growth and Uncertainty in the Integrated Assessment of Climate Change, SURED, Ascona Sveits.

Jensen, S.: Growth and Uncertainty in the Integrated Assessment of Climate Change, EAERE, Praha Tsjeckia.

Kittelsen, S.A.C.: Decomposing productivity of Nordic hospitals, Centre for health economics (COHERE), University of Southern Denmark, Odense.

Kittelsen, S.A.C.: The stochastic scenario method for modeling uncertainty in computable equilibrium models, presented at staff seminar, Department of Business and Economics, University of Southern Denmark, Odense.

Kittelsen, S.A.C.: The stochastic scenario method for modeling uncertainty in computable equilibrium models, presented at staff seminar, Department of Environmental and Business Economics, University of Southern Denmark, Esbjerg.

Kittelsen, S.A.C.: Decomposing productivity of Nordic hospitals, Nordic Health Economists' Study Group meeting (NHESG2012), Kuopio, Finland.

Kittelsen, S.A.C.: Decomposing the Productivity Differences between Hospitals in the Nordic Countries, Conference in Memory of Professor Lennart Hjalmarsson, Department of Economics, Gøteborg.

Kverndokk, S.: Asymmetric Impacts of Transfers in the Concentration Index: Explaining the Health Equality Paradox of the Welfare State? Forskningsavdelingen, Statistisk sentralbyrå.

- Kverndokk, S.: Asymmetric Impacts of Transfers for the Concentration Index: Explaining the Health Equality Paradox? NHESG, Kuopio, Finland.
- Kverndokk, S.: Social inequality in health in welfare states, Institutt for økonomi og ressursforvaltning, Universitetet for miljø- og biovitenskap, Ås.
- Kverndokk, S.: The Trade-off between Intra- and Intergenerational Equity in Climate Policy: Can Carbon Leakage be Justified?, CREE workshop, Lysebu.
- Markussen, S.: Social Insurance Networks, forskningsseminar SOFI Stockholms universitet.
- Markussen, S.: Effekter av NAV reformen, lanseringsseminar for Søkelys på arbeidslivet, Oslo.
- Markussen, S.: Effekter av NAV reformen, forskningsseminar, NOVA, Oslo.
- Markussen, S.: Social Insurance Networks, forskningsseminar Utrecht University, Nederland.
- Nyborg, K.: Can We Nudge Our Way to Green Growth? 19th Annual Conference of the European Association of Environmental and Resource Economists, Praha.
- Nyborg, K.: Cooperation is Relative: Framing and Income Effects with Public Goods (med K. A. Brekke og J. Konow), research seminar CER-ETH Zürich.
- Nyborg, K.: Cooperation is Relative: Income and Framing Effects with Public Goods (med K.A. Brekke og J. Konow), research seminar University of Gothenburg, Gøteborg.
- Nyborg, K.: Fair Negotiations: An Experiment on Framing and Income Effects (med K.A. Brekke og J. Konow), research seminar BI, Oslo.
- Nyborg, K.: Fair weather and other social dilemmas: An experimental study of cooperation, fairness and framing (med K.A. Brekke og J. Konow), Researchers' Annual Meeting for Economists, Ås.

Nyborg, K.: One Reason Why Environmental Valuation is Controversial, 19th Annual Conference of the European Association of Environmental and Resource Economists, Praha.

Nyborg, K.: Reciprocal climate negotiators, NORKLIMA workshop, Oslo.

Nyborg, K.: Økonomenes rolle i klimadebatten – konstruktive eller politisk naive? Paneldebatt Samfunnsøkonomenes høstkonferanse, Oslo.

Nævdal, E.: Arrangerte Dr.Grads kurs i optimal kontrollteori på *Umeå* University/Swedish University of Agricultural Sciences.

Nævdal, E.: The genetic foundation for the formation of social norms - Why Olaf can't hold his ale, Department of Agricultural and Resource Economics, University of Sydney.

Røed, K.: Social Insurance Networks, forskningsseminar ISF, Oslo.

Røed, K.: The Changing of the Guards – Can Physicians Contain Social Insurance Costs, forskningsseminar Statistisk sentralbyrå, Oslo.

Røed, K.: Active Social Insurance, workshop of the Centre for Research in Active Labour Market Policy Effects (CAFE), Børkop, Danmark.

Røgeberg, O.: Boligboble, Statistisk sentralbyrås fagseminar.

Raaum, O.: Flere aktive sunne år, kommentar dialogmøte Norges Forskningsråd, Oslo.

Vestad, O.L.: Who Pays for Occupational Pensions? research seminar/job talk, Swedish Institute for Social Research (SOFI), Stockholm.

Vestad, O.L.: Pension Reforms and the Labour Market: Wages, Retirement Age and Youth Employment, job talk, University of Manchester.

Vestad, O.L.: Who Pays for Occupational Pensions? research seminar, University of Oslo (ESOP).

Vestad, O.L.: Who Pays for Occupational Pensions? Royal Economic Society Annual Conference, Cambridge.

Vestad, O.L.: Who Pays for Occupational Pensions? research seminar, Statistisk sentralbyrå, Oslo.

Vestad, O.L.: Who Pays for Occupational Pensions? research seminar/job talk, École Nationale de la Statistique et de l'Analyse de l'Information (Ensaï), Rennes.

Vestad, O.L.: Who Pays for Occupational Pensions? research seminar/job talk, CERGE-EI, Praha.

Vestad, O.L.: Who Pays for Occupational Pensions? research seminar/job talk, University of Reading.

Vestad, O.L.: Who Pays for Occupational Pensions? EEA-ESEM conference, Málaga.

Vestad, O.L.: Induced to retire or just bailed out from undignified exits? Causal effects of an early retirement programme", EEA-ESEM Conference, Málaga.

Vestad, O.L.: Induced to retire or just bailed out from undignified exits? Causal effects of an early retirement programme, EALE Conference, Bonn.

7. Brukerrettede foredrag

Falch, N.S.: Analyse av en dagpengereform: Virkninger av forkortet dagpengeperiode, faglunsj i Arbeidsdepartementet, Oslo.

Førsund, F.R.: NAV-evalueringssprosjektet: Måling av effektivitet i offentlig sektor. Forskersamling NAV-evaluering.

Golombek, R.: Deltakelse i paneldabatt om utviklingen av energimarkedene mot 2030. Pension Fund Forum, Oslo.

Golombek, R.: Usikkerhet og lønnsomhet av netttinvesteringer, Statnett.

Golombek, R.: Flere kabler – mindre kullkraft, Olje- og energidepartementet, Oslo.

Golombek, R.: Usikkerhet i energisektoren, Statkraft.

Golombek, R.: Hvor går fremtidens energibruk? Norges Energidager, Oslo.

Golombek, R.: Deltakelse i paneldebatt om det europeiske gassmarkedet, Petrosam sluttkonferanse.

Golombek, R.: Internasjonale klimaavtaler og handelspolitikk. CREE seminar for Miljøverndepartementet, Oslo.

Golombek, R.: Blir bruk av gass påvirket av klimaskatter? CREE seminar for Olje- og energidepartementet, Oslo.

Hoel, M.: Klimapolitiske virkemidler sett i sammenheng; Brukerkonferanse CREE, Oslo.

Hoel, M.: Klimapolitikk er ikke noe for amatører, CREE seminar for Olje- og energidepartementet, Oslo.

Hernæs, E.: Ageing and work – Research at the Frisch Centre, OECD country study group mission in Norway.

Hernæs, E.: Økonomiske insentiver og pensjonering, møte med Arbeidsdepartementet, Oslo.

Hernæs, E.: Arbeidslivet etter pensjonsreformen, Pensjonspolitisk arbeidsgruppe.

Kittelsen, S.A.C.: Resultatevaluering av samhandlingsreformen, Helsedirektoratet, Oslo.

Kittelsen, S.A.C.: Challenges in health care financing and provision, (med T. Iversen), Nordisk ministerråd, Finansdepartementene, København.

Kittelsen, S.A.C.: How do Nordic hospitals differ? EuroHOPE workshop (European health care outcomes, performance and efficiency), Brussel, Belgia.

Kverndokk, S.: CREE – Oslo Center for Environmentally friendly Energy, presentasjon for Forskningsavdelingen, Statistisk sentralbyrå, Oslo.

Kverndokk, S.: CREE – Oslo Center for Environmentally friendly Energy, presentasjon for Norges Vassdrags- og energi direktorat (NVE), Oslo.

Kverndokk, S.: CREE – Oslo Center for Environmentally friendly Energy, presentasjon for Gassnova.

Kverndokk, S.: Sosiale helseforskjeller og sammenligninger av disse, presentasjon for SVs stortingsgruppe, Oslo.

Kverndokk, S.: CREE – Oslo Center for Environmentally friendly Energy, presentasjon for Olje- og energidepartementet, Oslo.

Kverndokk, S.: CREE – Oslo Center for Environmentally friendly Energy, inGAP – Senter for innovative naturgassprosesser og -produkter, Kjemisk institutt, Universitetet i Oslo.

Kverndokk, S.: Velkomstforedrag, CREE og CICEP brukerkonferanse, Håndverkeren, Oslo.

Kverndokk, S.: CREE – Oslo Center for Environmentally friendly Energy, presentasjon for Klima- og forurensningsdirektoratet (KLIF), Oslo.

Kverndokk, S.: Litt om klimapolitiske virkemidler, Åpen høring i Stortingets energi- og miljøkomité, Oslo.

Kverndokk, S.: Kommentarer til Energiutredningen – litt om virkemidlene, frokostmøte om Energiutredningen, SAS Hotellet, Oslo, arrangert av Norges Forskningsråd.

Kverndokk, S.: CREE – Oslo Center for Environmentally friendly Energy, presentasjon for Statkraft.

Kverndokk, S.: CREE – Oslo Center for Environmentally friendly Energy, presentasjon for Statoil.

Kverndokk, S.: CREE – Oslo Center for Environmentally friendly Energy, presentasjon for Miljøverndepartementet, Oslo.

Kverndokk, S.: CREE – Oslo Center for Environmentally friendly Energy, presentasjon for Statnett.

Kverndokk, S.: Generell presentasjon av CREE – Oslo Center for Research on Environmentally friendly Energy, Site Visit Norges Forskningsråd, Oslo.

Kverndokk, S.: Presentasjon av forskningsvirksomheten i CREE, Site Visit Norges Forskningsråd, Oslo.

Markussen, S.: Smitter trygd i sosiale nettverk? Nasjonal sikkerhetsmyndighets konferanse, Oslo.

Markussen, S.: Smitter trygd i sosiale nettverk? lunsjseminar i Arbeidsdepartementet, Oslo.

Markussen, S.: Effekter av attføringstiltak, seminar for Arbeidsdepartementet, hos Frischsenteret, Oslo.

Markussen, S.: utfordringer for NAV, strategisamling i NAV Oslo, Losby gods, Lørenskog.

Markussen, S.: Aktivisering av personer med nedsatt arbeidsevne, IA-konferansen i regi av NAV Oslo og Akershus.

Markussen, S.: utfordringer for NAV, NAV gamle Oslo, Oslo.

Røed, K.: ntegrasjon og velferdsstatens bærekraft, innledning på ISF's "Pizzaseminar", Oslo.

Røed, K.: Who starts a new business in Norway? foredrag på Forsknings- og innovasjonspolitisk konferanse i regi av Forskningsrådet, Håndtverkern, Oslo.

Røed, K.: Finnes det lokale trygdekulturer i Norge? foredrag på Forskningsrådets brukerseminar under VAM-programmet, Oslo Kongressenter.

Røed, K.: Velferd og migrasjon, foredrag på Pensjonistuniversitetet, Klingenberg kino, Oslo.

Røed, K.: Arbeidsretting, innledning for interdepartemental arbeidsgruppe. Arbeidsdepartementet, Oslo.

Røed, K.: Inkluderende arbeidsliv – behov for nye tiltak, innledning på seminar hos Statsråd Hanne Bjurstrøm. Arbeidsdepartementet, Oslo.

Røed, K.: Innvandererregnskap, innledning og debatt på Litteraturfestivalen, Lillehammer.

Røed, K.: Hvor stor betydning har legen for sykefraværet? Forskningsrådets "brukerkonferanse" for sykefraværsforskningsprogrammet. Oslo.

Røed, K.: Entreprenørskap i Norge – mest for menn? foredrag på Forskningsrådets brukerkonferanse innenfor MER-programmet, Oslo.

Røed, K.: Sykefraværsforskning ved Frischsenteret, foredrag for Faggruppen for IA-arbeidet, Oslo.

Røed, K.: Kan en sterkere aktivitetsorientering av trygde- og velferdsytelser bidra til å fremme arbeidsmarkedsdeltakelsen? foredrag for det Tekniske beregningsutvalget for inntektsoppgjørene, Voksenåsen konferansesenter, Oslo.

Røed, K.: Når og for hvem virker insentiver – og når virker de ikke? foredrag på Trygdeforskningsseminaret, Oslo.

Røgeberg, O.: Boligboble, innleder på fagseminar Husbanken.

Røgeberg, O.: Boligboble, foredrag hos Finanstilsynet.

Strøm, S.: Does the Identity of the Third-Party Payer Matters for Prescribing Doctors? Statistisk sentralbyrå, Oslo.

Strøm, S.: Does the Identity of the Third-Party Payer Matters for Prescribing Doctors? Universitetet i Bergen.

Strøm, S.: Does the Identity of the Third-Party Payer Matters for Prescribing Doctors? Universitetet i Torino.

8. Populære framstillinger, avisartikler, debattinnlegg m.m.

Bergsvik, D.: Feil diagnose – feil medisin, innlegg Dagens Næringsliv 17. desember.

Bratsberg, B., Dølvik, J.E., O. Raaum: Skjønmaler jumping, Dagens Næringsliv 20. juli.

Bratsberg, B., Dølvik, J.E., O. Raaum: Mål på sosial jumping, Dagens Næringsliv 2. august.

Brekke, K.A., R. Golombek: Ta usikkerheten i energimarkedene på alvor. Kronikk, Dagens Næringsliv 19. april.

Gaure, S.: Mer faglig kompetanse, Kronikk VG 24. november.

Markussen, S.: Mor Teresa og allmennlegene, Minervanett.

Markussen, S.: Utviklingen i arbeidsmarkedet de siste 50 år, radiointervju Ekko P2 9. mai.

Markussen, S., R. Schreiner: Færre i arbeid – lenger på trygd, Kronikk Dagens Næringsliv 16. mai.

Markussen, S.: Gi uføre jobbgaranti, Kronikk Dagens Næringsliv 6. juli.

Markussen, S.: Sykepengefeller, Kronikk Dagens Næringsliv 31. august.

Markussen, S.: Kvinner lider, menn dør, Kronikk Dagens Næringsliv 5. oktober.

Markussen, S.: Den nordiske drømmen, Kronikk Dagens Næringsliv 23. november.

Markussen, S.: Frykten for de uføre, Kronikk Dagens Næringsliv 28. desember.

Nyborg, K. De små klimaavtalene, Aftenposten 2. mars.

Nyborg, K.: Rettferdig byrdefordeling: Et eksperiment, Aftenposten 26. oktober.

Nævdal, E.: Ulver i saueflokken eller bare flere sauer? Morgenbladet 14. mai.

Nævdal, E.: Konkurransen gir ikke billigere taxi, Kronikk Dagbladet 27. mai.

Nævdal, E.: Tror alle problem er spiker, intervju i fagbladet TAXI 5-2012.

Røgeberg, O.: Narkotikadialog, Minervanett

Røgeberg, O.: Faglig overtro, Minervanett

Røgeberg, O.: Narkotikapolitikk, redelighet og Høyres Bent Høie, Minervanett

Røgeberg, O.: På hvilket grunnlag skal avgifter settes? Minervanett

Røgeberg, O.: Ja til mer hasj? Minervanett

Røgeberg, O.: Begynnelsen på slutten for forbudspolitikken, Minervanett

Røgeberg, O.: Nobelprisen, ekteskapelig lykke og dvergkasting, Minervanett

Røgeberg, O.: Boligprisene skal ned – og trolig har vi også en boble, Kronikk Dagens Næringsliv 14. januar.

Røgeberg, O.: Ikke beroliget. Svar til Kjell Senneset i Dagens Næringsliv 21. januar.

Røgeberg, O.: Ikke faktabasert; kampen mot narkotika kan ikke vinnes, Dagbladet 5. mars.

Røgeberg, O.: Hvorfor får vi ingen klimaavtaler som monner? MILEN Energidagen 29. mars.

Røgeberg, O.: Debatt om narkotikapolitikk med Sveinung Rotevatn (leder Unge Venstre), Thomas Breen (helsepolitisk talsmann AP), Arne Johannesen (styreleder i Actis) og Arild Knutsen (foreningen for en human narkotikapolitikk), AUF Bærum 22. november.

Vedlegg 2 Utvalgte prosjektbeskrivelser

Arbeidsmarked, utdanning, og entreprenørskap

Entreprenørskap blant kvinner og menn

I artikkelen «Entreprenørskap i Norge – mest for menn?» av Helge Berglann, Rolf Golombek og Knut Røed, analyseres årsakene til det store kjønnsgapet i entreprenørskapsaktivitet i Norge. Artikkelen gir først en beskrivelse av dette kjønnsgapet, basert på oppdaterte administrative registerdata. Alt i alt er tilbøyeligheten til å drive egen virksomhet omtrent tre ganger så stor blant menn som blant kvinner, og kjønnsgapet synes å være større i Norge enn i de fleste andre land. Deretter undersøkes mulige årsaker til kjønnsforskjellene gjennom lineære regresjonsmodeller som forklarer overgangen fra heltids sysselsetting til entreprenørskap. Forfatterne finner at rundt 20 % av forskjellene kan forklares med bakgrunn i næringstilhørighet og yrkesvalg. Resten blir stående «uforklart». Det vises også at eventuell kjønnsdiskriminering i arbeidsmarkedet – ved at kvinner oppnår lavere lønn enn menn som sysselsatte – isolert sett vil trekke i retning av økt kvinnelig entreprenørskap. Dette innebærer paradoksalt nok at høy grad av likestilling blant sysselsatte vil kunne forsterke kjønnsforskjellene i entreprenørskap. Artikkelen vil bli publisert i tidsskriftet «Søkelys på arbeidslivet».

Entreprenørskap som en vei ut av arbeidsledighet

I artikkelen «Unemployment Insurance and Entrepreneurship» av Knut Røed og Jens Fredrik Skogstrøm, analyseres overganger fra arbeidsledighet til henholdsvis sysselsetting og entreprenørskap. Artikkelen viser at sannsynligheten for å starte egen virksomhet stiger kraftig når dagpengeperioden for arbeidsledige nærmer seg slutten, eller når man av andre grunner fratras dagpengeytelsen (f.eks. på grunn av manglende søkeaktivitet eller manglende vilje til å ta imot tilbudt arbeid eller tiltak). Videre viser artikkelen at også deltakelse på arbeidsmarkedstiltak har en nokså liten effekt på entreprenørskapstilbøyeligheten. Det kan skyldes at arbeidsmarkedstiltak i Norge tenderer til å være langt mer fokusert på jobbsøking enn på jobbskaping. Artikkelen er utgitt som IZA Discussion Paper No. 7121 (<http://ftp.iza.org/dp7121.pdf>).

Hva slags egenskaper trenger en entreprenør?

I artikkelen «Jack of Relevant Trades?» analyserer Jens Fredrik Skogstrøm hvordan utdanningsbakgrunn henger sammen med sannsynligheten for å bli entreprenør og

hvordan inntektsgevinsten for entreprenører avhenger av en variert utdanningsbakgrunn. Artikkelens tittel har sitt utspring i at den kjente økonomen Edward Lazear i 2005 lanserte begrepet «jack of all trades» for å karakterisere kjennetegnene til en vellykket entreprenør. Lazear's teori handler om at entreprenører tjener på en variert utdanningsbakgrunn og dermed skiller seg fra vanlige sysselsatte som tjener på å være spesialister på ett felt. Argumentet er at en entreprenør må fylle flere roller i en bedrift og dermed «straffes» for sin dårligste side, mens en sysselsatt kun bruker sin sterkeste side og belønnes deretter.

Basert på norske registerdata finner Skogstrøm ganske riktig at noen individer med en variert utdanningsbakgrunn har høyere entreprenørskapsrate enn spesialister, men at det begrenser seg til individer med enten lite formell utdanning eller teknisk utdanning som tar bedriftsøkonomiske fag i tillegg. Dessuten er det en negativ sammenheng mellom gevinsten av entreprenørskap og en variert utdanningsbakgrunn. Samlet sett kan man tolke disse funnene i retning av at relevant tilleggsutdanning har betydning, men at en variert utdanningsbakgrunn mest sannsynlig skyldes preferanser for dette og ikke økte inntekter som entreprenør.

Lønnsomhet, bedriftsnedleggelse og kjønn

I artikkelutkastet «Exit dynamics of manufacturing firms: Does profit matter?» av Rolf Golombek og Arvid Raknerud, analyseres mekanismene bak beslutninger om bedriftsnedleggelse. Forfatterne bruker data om nystartede bedrifter for perioden 1994-2009 til å teste om i) styresammensetningen mellom kvinner og menn på oppstarttidspunktet, ii) andelen av bedriften som er eid av kvinner på oppstarttidspunktet og iii) hvorvidt bedriften har en kvinne som er daglig leder på oppstarttidspunktet har betydning for bedrifters kjøp av realkapital og beslutningen om bedriften skal legge den driften. Funnene i artikkelen tilsier at kjønn ikke spiller noen rolle for disse valgene. Det er imidlertid grunn til å understreke at konklusjonene kan være farget av at det er få kvinner i bedriftenes styre og blant eierne, og at det også er få kvinner som er daglig leder på oppstarttidspunktet.

Er trygd smittsomt?

I artikkelen «Social Insurance Networks» undersøker Simen Markussen og Knut Røed om det er slik at risikoen for selv å motta en trygdeytelse påvirkes av trygdebruken i ens omgangskrets. Begrepet «omgangskrets» er i artikkelen operasjonalisert ved å benytte opplysninger om nabolag, tidligere skolekamerater,

storfamilier, og nasjonalitet. Siden det kan være mange ikke-kausale årsaker til at trygdebruken varierer mellom ulike omgangskretser, benytter forfatterne en såkalt fast-effekt-metode. Det innebærer at det ikke er variasjoner i trygdebruk som sådan som identifiserer de kausale sammenhengene, men den eksakte tidfestingen av dem. Intuisjonen er at dersom det er en direkte påvirkning mellom personer i en omgangskrets vil det være en tendens til at tidfestingen av eventuell trygdebruk tenderer til å være sammenfallende. Forfatterne finner klare indikasjoner på at trygdebruk «smitter» innenfor de omgangskretsene som er undersøkt. I små nabolag anslås det for eksempel at den såkalte sosiale multiplikatoren er om lag 1.3, hvilket betyr at en 1 prosentpoengs (eksogen) økning i trygdebruk i et nabolag forårsaker en ytterligere økning over tid på ca. 0.3 prosentpoeng. Forfatterne finner også indikasjoner på at interaksjonseffektene er sterkere jo nærmere relasjoner de berørte personene kan antas å ha. F.eks. er effektene sterkere mellom naboer i omtrent samme alder enn mellom naboer i ulike aldersgrupper, og de er sterkere mellom tidligere skolekamerater på samme klasstrinn enn mellom skolekamerater som tilhørte litt ulike klasstrinn. Artikkelen er utgitt som IZA Discussion Paper No. 6446 (<http://ftp.iza.org/dp6446.pdf>)

Strategi for utforming av en aktivitetsorientert velferdspolitik

I artikkelen «Arbeid til alle?» av Steinar Holden, Simen Markussen, og Knut Røed, diskuteres det hva vi kan lære av nyere forskning når det gjelder graden av aktivitetsorientering i den norske velferdspolitikken. Basert på eksisterende kunnskap kommer artikkelen også med konkrete forslag til hvordan man på beste måte kan utforme en aktivitetsorientert velferdspolitik i Norge. Hovedkonklusjonen i artikkelen er at vårt sosiale inntektssikringssystem i langt mindre grad enn i dag bør baseres på rene inntektsoverføringer, og i langt større grad på framskaffelse av relevant og tilpasset arbeid. Det foreslås bl.a. at offentlig sektor skal spille en sentral rolle som «employer of last resort» for personer med nedsatt arbeidsevne.

Artikkelen er utgitt i tidsskriftet «Samfunnsøkonomen»

I artikkelen «Active Social Insurance» av Knut Røed, diskuteres aktivitetsstrategier i velferdspolitikken mer generelt, med særlig vekt på aktivisering som virkemiddel for å motvirke atferdsrisiko (moral hazard). Basert på en gjennomgang av internasjonal forskning på dette feltet konkluderes det med at inntektssikringssystemer i langt større grad enn i dag bør baseres på arbeid og deltakelse framfor på passive stønadsutbetalinger. Artikkelen er publisert i tidsskriftet *IZA Journal of Labor Policy* (<http://www.izajolp.com/content/pdf/2193-9004-1-8.pdf>)

Pensjonsalder og dødelighet

Har pensjonsalder betydning for dødelighet? Dette er spørsmålet som analyseres i artikkelen «Does retirement age impact mortality» skrevet av Erik Hernæs, Simen Markussen, John Piggott og Ola Vestad. Den observerte sammenhengen er krystallklar: jo lenger man jobber jo senere dør man. Men det er ingen grunn til å tro at dette er en årsakssammenheng. Den internasjonale forskningslitteraturen spriker i spørsmålet, og forfatterne har brukt norske registerdata til å gi et bidrag. Fra slutten av 1980-tallet og fremover ble muligheten for tidligpensjon gradvis utvidet ved at aldersgrensen i den avtalefestede pensjonsordningen (AFP) ble senket. Forfatterne benytter seg av denne eksperimentlignende variasjonen, og studerer utviklingen i dødelighet for personer med og uten tilgang til AFP. Adgangen til tidligpensjon førte til en markant reduksjon i pensjonsalderen for dem med pensjonsadgang og burde derfor være et egnet eksperiment til å svare på spørsmålet om pensjonsalder og dødelighet. Artikkelen konkluderer med at det ikke er noen sammenheng mellom pensjonsalder og dødelighet.

Ungdomsarbeid, en vei ut av fattigdom?

Kan det å ha lønnet arbeid som barn hjelpe barn av sosialhjelpsmottakere til å klare seg bedre som voksne? Dette spørsmålet studerer Helene Ytteborg i sin masteroppgave «Ungdomsarbeid, en vei ut av fattigdom?» Norske kommuner praktiserer utmåling av sosialhjelp etter ulike kriterier. En av forskjellene er hvorvidt barns inntekt tas med i beregningen av eventuell sosialhjelp til foreldrene. De stedene dette gjøres innebærer det at barna, dersom de tar hele familiens økonomi med i betraktning, står overfor en svært høy skattesats, siden en krone tjent innebærer opp mot en krone mindre sosialhjelp til foreldrene. Ytteborg studerer først hvorvidt det at kommunen avkorter sosialhjelpen mot barns inntekt påvirker barnas tilbøyelighet til å ta arbeid, og finner en relativt sterk sammenheng. Andelen som tar arbeid som 17-åringer blir nesten halvert dersom kommunen avkorter sosialhjelpen mot barns inntekt. Videre studerer hun hvorvidt dette også påvirker barnas yrkesdeltakelse etter at de har blitt voksne (19 år). Da vil ikke lenger deres inntekt påvirke foreldrenes sosialhjelp. Til tross for dette finner hun at andelen som arbeider som 19-åringer også reduseres dersom kommunen avkortet sosialhjelpen den gangen de var 17 år. Det ser altså ut som om det å arbeide som 17-åring øker evnen til selvforsørgelse også for unge voksne.

Effekten av barn på kvinners utfall i arbeidslivet

Hvilke konsekvenser har det å få barn for kvinners yrkeskarrierer? Dette er spørsmålet som studeres i artikkelen «Random kids – causal inferences from using miscarriage as a natural experiment», skrevet av Marte Strøm og Simen Markussen. Det finnes en stor litteratur som forsøker å anslå effekter av ulike fertilitetsutfall på ulike arbeidsmarkedsutfall, men svært få arbeidere er i stand til å frembringe kausale effekter. Forfatterne forsøker å gjøre dette ved hjelp av informasjon om spontanaborter. Ikke overraskende finner de at det å føde barn på kort sikt medfører mindre yrkesaktivitet og lavere inntekt. Fem år etter er imidlertid disse effektene tilnærmet borte.

Sykefravær og dagslys

Sykefraværet blant arbeidstakere tenderer til å være høyere i Nord-Norge enn i Sør-Norge. I artikkelutkastet «Daylight and Absenteeism» undersøker Simen Markussen og Knut Røed om dette kan ha noe å gjøre med dagslys/mørketid å gjøre, eller – mer generelt – om det finnes en sammenheng mellom antallet timer dagslys og arbeidstakeres sykefravær. En slik sammenheng kan forårsakes av at dagslys/mørketid påvirker (mental) helse og/eller ved at det påvirker verdien av fritid (og dermed kostnaden ved å gå på jobb). På grunn av Norges geografiske beliggenhet, med store variasjoner i antall dagslys-timer fra sør til nord over året, er Norge et ideelt land for å studere slike mekanismer. Forfatterne finner at sykefraværs mønsteret påvirkes av dagslys. Når antallet timer med dagslys øker, så øker også antallet sykefraværsepisoder. Samtidig reduseres sykefraværenes varighet. En mulig tolkning av dette er at mer dagslys gjør det mer fristende å ikke gå på jobb, slik at sykdomsterskelen for fravær senkes noe. Det fører igjen til at hvert enkelt sykefravær i gjennomsnitt er forbundet med mindre alvorlige helseproblemer. Effektene av dagslysvariasjoner på samlet sykefravær er små – og alt for små til å forklare de regionale forskjellene i sykefravær blant norske arbeidstakere.

Virkning av økonomiske insentiver for personer med rehabiliterings- eller attføringspenger

I artikkelen «Getting Disabled Workers Back to Work – How Important are Economic Incentives?» av Elisabeth Fevang, Inés Hardoy og Knut Røed, benyttes omleggingen av beregningsreglene for rehabiliterings- og attføringspenger i januar 2002 som en kilde til eksogen (uavhengig) variasjon i det individuelle ytelsesnivået. Studien undersøker i hvilken grad ytelsesnivået påvirker varighet og utfall av rehabiliteringsforløp. Forfatterne finner at ytelsesnivået har en statistisk signifikant –

men liten – effekt på varigheten av rehabiliterings/attførings-forløp. Resultatene indikerer at 10 % høyere ytelse gir opphav til ca. 3,5 % lavere overgangsintensitet til arbeid, og ca. 2,5 % lengre varighet alt i alt. Artikkelen er utgitt som IZA Discussion Paper No. 7137 (<http://ftp.iza.org/dp7137.pdf>).

Dagpenger og risiko for arbeidsledighet

Fokuset i den empiriske forskningen på arbeidsledighet og arbeidsledighetstrygd har i all hovedsak vært knyttet til hvordan trekk ved dagpengesystemet, som ytelsesgrad og maksimal dagpengevarighet, påvirker utstrømningen fra ledighet. Spørsmålet om også risikoen for å bli arbeidsledig påvirkes av dagpengeordningen har ikke vært undersøkt så nøye. Som en del av sitt doktorgradsprosjekt har Nina Falch studert dette spørsmålet med basis i to alternative forskningsstrategier. I artikkelutkastet "Tempted into unemployment – a regression discontinuity approach to the question of how unemployment insurance affects job separations" utnytter hun at det er et minstekrav til inntekt foregående år for å være kvalifisert for dagpenger, og sammenligner personer rett under og rett over dette minstekravet. Arbeidshypotesen er da at sannsynligheten for jobbseparasjon en gitt måned vil være høyere blant dem som så vidt er kvalifisert for dagpenger enn for de som så vidt ikke er kvalifisert for dagpenger. I artikkelutkastet "Moral hazard in job separations – A quasi experiment in Norway" utnytter hun at dagpengegrunnlaget fastsettes ut i fra inntekter siste avsluttede kalenderår. Dette skaper variasjon i graden av arbeidsledighetsforsikring blant arbeidstakere som starter på opptjening av dagpengegrunnlag på nytt, for eksempel folk som starter i jobb etter et lengre utdanningsforløp, trygdeforløp, eller som har brukt opp dagpengerettighetene sine i et tidligere ledighetsforløp. Resultatene er noe sprikende. Basert på den første tilnærmingen kan det ikke spores noen effekter på ledighetssannsynlighet av rettigheter til dagpenger. Basert på den andre tilnærmingen identifiseres imidlertid slike effekter. Dette behøver ikke å innebære en motsigelse. Det er ulike segmenter av befolkningen som analyseres i de to artiklene. Og mens den første artikkelen baserer seg på en enten-eller-variasjon (personer like under og like over en relativt lav inntektsgrense) baserer den andre artikkelen seg på mer kontinuerlig variasjon i dagpengerettigheter.

Lesferdigheter og sysselsetting blant innvandrere i Canada, Norge og USA

I artikkelen «Immigrant skills and employment: Cross-country evidence from the Adult Literacy and Life Skills Survey» ser Bernt Bratsberg, Torbjørn Hægeland og Oddbjørn Raaum på sammenhengen mellom lesferdigheter, utdanning og

sysselsetting for innvandrere og innenlandsfødte i Canada, USA og Norge. For innenlandsfødte finner forfatterne stabile sammenhenger mellom leseferdigheter, utdanning og sysselsetting på tvers av land. For innvandrere er det derimot store variasjoner: Mens leseferdigheter har liten betydning for innvandreres sysselsetting i nordamerikanske arbeidsmarkeder, er leseferdigheter mye viktigere for sysselsetting for innvandrere enn for innenlandsfødte i Norge. Artikkelen undersøker flere potensielle kilder til dette, og finner ikke støtte for at funnene drives av sortering av innvandrere på tvers av land. Isteden finner forskerne at leseferdigheter generelt er viktigere for sysselsetting innenfor grupper som har lav arbeidsmarkedsdeltakelse i Norge enn i USA og Canada, og påpeker at mønsteret er konsistent med en hypotese om at lav lønnsbredning, sterkt stillingsvern og gunstige trygdeordninger kan ha negative sysselsettingseffekter for innvandrere. Artikkelen er utgitt som Statistics Norway Discussion Paper No. 730 (2013) (<http://www.ssb.no/publikasjoner/DP/pdf/dp730.pdf>).

Skoleresultater blant innvandrerungdom

I artikkelen «Educating Children of Immigrants: Closing the Gap in Norwegian Schools», av Bernt Bratsberg, Oddbjørn Raaum, og Knut Røed, analyseres utdanningsutfallene blant første- og andregenerasjon innvandrerungdom fra lavinntektsland. Forfatterne finner at innvandrerungdom,, spesielt dem som er født utenfor Norge, har vesentlig høyere sannsynlighet for å droppe tidlig ut av skolen enn norske ungdommer. Men gapet mellom innvandrerungdom og norske ungdommer har blitt sterkt redusert de siste 15-20 årene, og spesielt andre generasjon innvandrerungdom nærmer seg nå de norske ungdommene i tilbøyeligheten til å fullføre videregående skole. Artikkelen er publisert i *Nordic Economic Policy Review*, Vol. 3 (2012), No. 1, 211-251.

Reform 94 og videregående utdanning blant innvandrerungdom

Skolereformen av 1994 ga ungdom lovfestet rett til minst 3 års videregående opplæring. I artikkelen «The effects of an upper secondary education reform on the attainment of immigrant youth» viser Christian Brinch, Bernt Bratsberg og Oddbjørn Raaum at reformen hadde stor betydning for utdanningen til innvandrerungdom, og særlig på overgangen fra ungdomskoletrinnet til videregående skole for ungdom med Pakistansk bakgrunn. Studien finner at den viktigste årsaken var at innvandrerungdom i forkant av reformen var hemmet av kapasitetsbegrensninger i videregående skole og at Reform 94 løste opp i slike hindre i den norske skolen. Artikkelen er publisert i *Education Economics*, Vol. 20 (2012), No. 5, 447-473.

Arbeidsinnvandringens virkninger på lønns- og arbeidsvilkår

Arbeidsinnvandring øker arbeidstilbudet og gir grunnlag for større verdiskapning. Samtidig vil det skje tilpasninger i arbeids- og produktmarkeder med konsekvenser for eksisterende arbeidskraft. I artikkelen «Migrasjonsstrømmenes påvirkning på lønns- og arbeidsvilkår» beskriver Bernt Bratsberg og Oddbjørn Raaum resultater fra studier av lønns- og sysselsettingseffekter av innvandring til Norge der forfatterne på ulike vis har løst utfordringene knyttet til pålitelig identifikasjon av effekter. Artikkelen oppsummer forskningsfunnene med at arbeidsinnvandringen, særlig fra våre naboland, påvirker lønn og sysselsetting for nordmenn, med spesielt sterke effekter for arbeidstakere med lav yrkeskompetanse og tidligere ankomne innvandrere. Arbeidsinnvandringen medfører også lavere prisvekst. Artikkelen kommer i tidsskriftet *Samfunnsøkonomen*.

To relaterte studier omtalt i tidligere årsrapporter ble i 2012 bearbeidet og ferdigstilt for publisering. Artikkelen «Immigration and Wages: Evidence from Construction» av Bernt Bratsberg og Oddbjørn Raaum ble publisert i desembernummeret av *The Economic Journal*. Artikkelen studerer lønnsutvikling, sysselsetting og prisvekst som følge av økt bruk av utenlandsk arbeidskraft i bygg- og anleggssektoren. Videre er artikkelen «Immigration Wage Impacts by Origin» av Bernt Bratsberg, Oddbjørn Raaum, Marianne Røed og Pål Schøne antatt for publisering i *Scandinavian Journal of Economics*. Denne studien trekker på variasjonen i lønnsutvikling og endringer i innvandrerandeler innen kompetansegrupper definert utfra utdannings- og erfaringsnivåer i det norske arbeidsmarkedet.

Fortrenges norsk ungdom av den svenske arbeidsinnvandringen?

Et merkbart utviklingstrekk på arbeidsmarkedet de siste 20 årene er den kraftige økningen i svenske ungdommer med jobb i Norge. De svenske ungdommene har gitt en betydelig vekst i arbeidstilbudet med mulige konsekvenser for norsk ungdom. Dette er temaet i masteroppgaven til Camilla Sundt, *Den svenske arbeidsinnvandringen: Fortrenges norsk ungdom i arbeidsmarkedet?* skrevet på prosjektet «Arbeidsinnvandring til Norge». Studien viser først at den svenske ungdommen i stor grad velger seg til Osloregionen uavhengig av lokale arbeidsforhold og at den regionale variasjonen i hvor svensk ungdom jobber derfor kan brukes til å anslå konsekvenser for norsk ungdom. Studien finner at innslaget av svensk ungdom påvirker arbeidsmarkedsutfallene blant norsk ungdom, særlig for de yngste gruppene og for dem i utdanning. Mønsteret tyder på at konkurransen om jobb er særlig stor for dem med lav formell yrkeskompetanse og at det er en høy grad av substituerbarhet

mellom norsk og svensk ungdom innen disse gruppene. Oppgaven er publisert av Økonomisk institutt,

[https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/123456789/17125/MasteroppgavexCamilla xSundt.pdf?sequence=1](https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/123456789/17125/MasteroppgavexCamilla%20Sundt.pdf?sequence=1)

Gjør registerdata arbeidskraftsundersøkelser overflødig?

Administrative registerdata gir tallrike muligheter for forskning av høy kvalitet med stor politikkrelevans. I artikkelen «Gjør registerdata AKU overflødig?» tar Oddbjørn Raaum, Knut Røed og Bernt Bratsberg til orde for at norske forskere bør satse tungt på å videreutvikle og utnytte det komparative fortrinnet som registerdata gir den empiriske samfunnsforskningen. Tross utviklingen av registerdata, konkluderer forfatterne med at arbeidskraftsundersøkelser vil forbli en viktig kilde for internasjonale sammenlikninger og kunnskap om holdninger, verdier og erfaringer, men påpeker at undersøkelsens design bør vurderes. Artikkelen er publisert i *Økonomiske analyser*, 5/2012, 46-52.

Energi og miljø

Motstand mot klimakvoter

Kvotehandling er et klimapolitisk virkemiddel som kan bidra til å kutte kostnadene ved utslippsreduksjoner. Samfunnsøkonomer er typisk positive til kvotehandling, mens andre kan være skeptiske: I en norsk undersøkelse i 2010 svarte 46% at kvotekjøp ikke var en akseptabel måte å redusere landets utslippsforpliktelser på. Denne skepsisen er ofte moralsk betonet. Et morgenkåseri på NRK sammenlignet kvotehandling med et marked for utroskap. Et mer interessant eksempel er filosofen Michael Sandel, som har kritisert kvotehandling flere ganger, sist i sin bok "What Money can't buy: The moral limits of markets." Argumentet er at kvotehandling, selv når det virker og holder utslipp nede, er uetisk fordi det tillater folk å betale for noe som er uetisk, dvs. en energibrukende levestil som fører til utslipp.

Forskerne Brekke, Bråthen og Røgeberg har designet et eksperiment for å undersøke om etiske resonnement av denne typen fører til markedsskepsis: Deltagerne i eksperimentet fikk utdelt ressurser som de tjente faktiske penger på å bruke. Samtidig førte bruken til at andre deltagere fikk redusert sin utbetaling. Deretter ble det innført et kvotesystem der hver deltager fikk "rett" til å bruke et visst antall av disse ressursene. Disse rettighetene kunne handles mellom deltakerne. For å unngå

at det var deltakernes holdninger til klimaproblemet som ble målt, var både ressursene og kvotemarkedet forklart med andre termer.

Etter å ha handlet kvoter seg i mellom ble deltagerne spurt om de ønsket å tillate fortsatt bruk av et marked i siste del av eksperimentet. Avstemningsresultatene ble sammenlignet med en gruppe som i andre del av eksperimentet hadde begynt å handle med et "nytt gode" som var designet slik at handelssituasjonen og mulige gevinstfordelinger var identisk med det den første gruppen sto overfor. Det viste seg at det var ingen forskjeller mellom de som handlet med "retten til å gjøre noe galt" og den "ordinære" ressursen: Både avstemningsresultater, handelsmengde og priser var helt like på tvers av de to gruppene. Med andre ord var ikke dette eksperimentet i stand til å identifisere noen sterk motstand mot handel i "retten til å gjøre noe galt."

FoU støtte til rene teknologier

Bør forskning og utvikling av fornybare energikilder (sol, vind) subsidieres med en annen rate enn forskning og utvikling av utslippsreducerende teknologier for fossile brensler (karbonfangst og -lagring)? En global pigouskatt er samfunnsøkonomisk optimal og et viktig referansepunkt for andre klimapolitiske virkemidler. Avvik fra optimal skatt kan imidlertid ha uventede konsekvenser. Ett eksempel er det "grønne paradokset": Reduserte utslipp krever utvikling og bruk av nye teknologier. Ideelt vil en regulator pålegge en høy fremtidig karbonskatt for å gi insentiver til FoU i energieffektive teknologier. Hvis imidlertid eierne av fossile brensler har forventninger om høy fremtidig karbonskatt og utvikling av rene teknologier, kan de svare med økt utvinning i dag. Dette betyr at en velment klimapolitikk kan forverre klimaproblemet.

I artikkelen "Cutting costs of catching carbon" av Hoel og Jenssen, publisert i *Resource and Energy Economics* i 2012, vises det at hvis myndighetene støtter utviklingen av fornybar energi (sol, vind) slik at disse teknologiene blir billigere i fremtiden, vil rasjonelle utvinnere av fossile brensler utvinne mer i dag, dvs. før den økte konkurransen fra fornybar energi inntreffer. Hvis derimot myndighetene støtter FoU i karbonfangst- og -lagringsteknologier (CCS), blir effekten motsatt fordi fremtidig etterspørsel etter fossile brensler øker. Dermed utsettes utvinningen, noe som til dels kompenserer for manglende klimapolitikk dag.

Teknologiavtaler

Det finnes en stor litteratur som viser at internasjonale klimaavtaler som utelukkende fokuserer på utslippskutt, f. eks. kyotoprotokollen, ikke kan forventes å bidra mye til reduserte utslipp. En av årsakene er gratispassasjerproblemet, som innebærer at hvert enkelt land fortrekker å overlate utslippsreduksjonene til andre land. Et alternativ til denne type klimaavtale er teknologiske forbedringer som reduserer kostnadene knyttet til utslippsreduksjoner. En tilstrekkelig stor reduksjon i slike kostnader kan føre til betydelige utslippsreduksjoner i en rekke land. Selv uten en avtale om utslippsreduksjoner kan et samarbeid om FoU som vil redusere kostnadene ved utslippsreduksjoner utløse betydelige utslippsreduksjoner. Dette er problemstillingen som drøftes i Hoel og de Zeeuw: "Technology Agreements with Heterogeneous Countries", CREE Working Paper 1/2013 med spesiell fokus på at land er ulike med hensyn til hvor høyt de verdsetter utslippsreduksjoner.

For å fokusere på teknologi ser vi i rapporten bort fra samarbeid om utslippsreduksjoner. Landene kan imidlertid på ulike måter samarbeide om å utvikle nye, klimavennlige teknologier. Vi gir ikke en detaljert beskrivelse av hvordan et slikt samarbeid kan utformes, men antar at jo større de samlede FoU-investeringene er, jo bedre blir den nyutviklede teknologien. Hvilke land som vil delta i samarbeidet blir bestemt i analysen på en slik måte at hvert land som deltar i samarbeidet om teknologiutviklingen er bedre stilt under dette samarbeidet enn om det trakk seg fra samarbeidet. I tillegg til koalisjonens størrelse fastlegges samlede utslippsreduksjoner. Både koalisjonens størrelse og størrelsen på utslippskuttene blir bestemt av hvor dyrt det er å utvikle ny teknologi, samt av alle landenes verdsetting av reduserte utslipp. Det viser seg at koalisjonens størrelse avhenger på en enkel måte av disse grunnleggende størrelsene: Koalisjonen er mindre (eller like stor) jo høyere verdsettingen er og jo lavere kostnadene knyttet til utvikling av ny teknologi er. Derimot er det vanskelig å si noe generelt om sammenhengen mellom disse størrelsene og samlede utslippsreduksjoner. Vi viser bl.a. at dersom ett eller flere land øker sin verdsetting av utslippsreduksjoner, kan dette gi både økte og reduserte samlede utslipp i likevekt.

Tilbudssidepolitikk og det grønne paradokset

I løpet av de siste fem årene er det skrevet en rekke artikler om det såkalte «grønne paradokset». Utgangspunktet for denne litteraturen er at fossile brensler er ikkefornybare ressurser. Da kan det vises at noen typer klimapolitikker som tar sikte på å redusere utslippene av klimagasser faktisk kan gi økte utslipp, i hvert fall på

kort sikt. En raskt voksende CO₂-avgift kan for eksempel innebære at eierne av fossile brensler øker utvinningen i dag for å unngå den høye fremtidige avgiften. Uten karbonfangst (CCS) er det likhet mellom utvinning av karbonressurser og utslipp av karbon til atmosfæren. Da vil økt utvinning innebære høyere utslipp på kort sikt. Siden utvinningstempoet har økt, vil utslippene gå ned i fremtiden selv om de øker på kort sikt. Samlede klimavirkninger trenger derfor ikke være negative selv om utslippene øker på kort sikt. Men dersom tidlige utslipp antas å være verre for klimaet enn sene utslipp, kan totalvirkningen på klima være negativ, dvs. raskere global oppvarming.

Det meste av litteraturen om det grønne paradokset har fokusert på etterspørselspolitikk, særlig utslippsavgifter, samt virkninger av teknologiske endringer. I Michael Hoels artikkel «Supply side climate policy and the green Paradox», CREE Working Paper 2/2013, stilles spørsmålet om det kan være en form for grønt paradoks også for tilbudsside-politikk. Mer presist: Kan en permanent bevaring av noen fossile ressurser gi økte tidlige utslipp, kanskje også totalt negative klimavirkninger på lang sikt? I artikkelen vises det at svaret på begge spørsmålene er nei dersom reservene som permanent bevares er blant dem som har de høyeste utvinningskostnadene. Dersom en i stedet permanent bevarer reserver med lave utslippskostnader, kan en ikke utelukke økte utslipp på kort sikt. En kan i dette tilfellet heller ikke utelukke at utslippsendringene på kort og lang sikt til sammen har en negativ virkning på klima.

Klimapolitikk og usikker klimaskade

Spiller det noen rolle for klimapolitikken om de usikre fremtidige klimaskadene skyldes vitenskapelig kompleksitet eller den politiske prosessen? I dette arbeidet analyserer Jenssen hvordan usikkerhet om klimapolitikken påvirker utvinningen av fossile brensler og investeringer i grønn FoU. I modellen er det to kilder til usikkerhet: det vitenskapelige kunnskapsgrunnlaget og utfallet av de klimapolitiske prosessene. Det vises at politisk og vitenskapelig usikkerhet har motstridende effekter på incentivene til investering i fornybar energi: Hvis vi lærer mer om klimasystemet i fremtiden, øker investeringsincentivene i grønn FoU. Lærer vi derimot mer om hva fremtidige politikere vil gjøre, reduseres investeringsincentivene. Med vitenskapelig usikkerhet er optimal karbonskatt lik forventet marginalskaade, mens med politisk usikkerhet er optimal karbonskatt lavere enn marginalskaaden og avtakende over tid.

Klimapolitikk og økonomisk usikkerhet

Spiller usikkerhet rundt fremtidig økonomisk vekst noen rolle for utformingen av optimal klimapolitikk? En av de sterkeste drivkreftene i numeriske klimamodeller er antagelsen om økonomisk vekst. Hvis vi projiserer veksten fra det siste århundret på det neste århundret, antar vi at fremtidige generasjoner er mye mer velstående enn det vi er i dag, og de er dermed i en god posisjon til å tilpasse seg klimaendringer. Klimapolitiske tiltak er derfor til en vis grad omfordeling fra en rik fremtid til en relativ fattig nåtid. Fremtidig vekst er imidlertid vanskelig å forutse. I dette arbeidet av Jenssen og Traeger antas det derfor at det er usikkerhet om fremtidig global økonomisk vekst. Artikkelen undersøker hvordan optimale utslippsreduksjoner og optimal karbonskatt påvirkes av denne usikkerheten.

De fleste økonomiske analyser av klimaproblemet bruker «discounted expected utility» (DEU) modellen til å modellere risiko- og tidspreferanser. Men denne modellen har bare én parameter for å avbilde risikoaversjon og aversjon mot svingninger i konsum over tid, dvs. modellen klarer ikke å skille mellom disse to aversjonene. I artikkelen brukes derfor Epstein-Zin-Weil (EZW) preferanser som ikke har dette problemet, og som er enkelt å bruke i en rekursiv modell. Artikkelen finner at usikkerhet om økonomisk vekst har betydelig effekt på optimal klimapolitikk og optimal karbonskatt. Men størrelsen og retningen på effekten avhenger av modelleringen av risiko- og tidspreferanser. I DEU modellen er effekten ubetydelig. Med EZW preferanser er derimot effekten betydelig, og den er sterkere jo sterkere risikoaversjonen er. Overraskende er effekten positiv (dvs. høyere skatt og høyere utslippsreduksjoner) for høy aversjon mot svingninger i konsumet, som er standardantagelsen i klimalitteraturen, og negativ for lav aversjon mot svingninger i konsumet, som støttes av den empiriske litteraturen. Intuisjonen er at usikkerheten påvirker karbonskatten gjennom to kanaler: forventet skade og verdsettingen av fremtidig skade. Det viser seg at for lav aversjon mot svingninger dominerer den siste effekten og fører til en reduksjon i karbonskatten under usikkerhet. Karbonskatten og utslippsreduksjonen er likevel langt høyere enn i standardmodellen.

Klimapolitikk, dyp usikkerhet og læring

Hvordan påvirkes optimal klimapolitikk av temperaturstokastikk, dyp usikkerhet om klimasensitivitet og læring? Optimale utslippsreduksjoner og optimal karbonskatt avhenger på flere måter av temperaturen. For det første avhenger klimaskaden av den globale middeltemperaturen, som svinger til dels stokastisk over tid. For det

andre avhenger optimal politikk av sammenhengen mellom temperatur og CO₂-konsentrasjonen i atmosfæren - den såkalte klimasensitiviteten. I et arbeid av Jenssen og Traeger blir begge disse forholdene inkludert i analysen av optimale utslippsreduksjoner og klimaskatt. Spesielt blir klimasensitiviteten modellert som en parameter som er ukjent ("dypt usikker") for beslutningstageren. Gjennom å observere temperatur og CO₂-konsentrasjoner over tid kan imidlertid beslutningstakeren lære om denne parameteren ved å bruke Bayesiansk oppdatering.

Modellen som benyttes er en variant av den kjente DICE modellen, som er en "integrated assessment" modell. Dette er numeriske modeller som bruker stiliserte, tallfestede størrelser og sammenhenger fra verdensøkonomien og klimasystemet for å supplere og kvantifisere generelle teoretiske modeller. Modellen som benyttes beregner optimale utslippsreduksjoner og optimale investeringer i kapital for alle mulige fremtidige tilstander i verden, dvs. over tid og for forskjellige utfall av klimaet og økonomien.

Modellopplegget muliggjør identifisering av i hvilken grad optimal klimapolitikk avhenger av temperaturstokastikk, dyp usikkerhet og læring. Vi finner at temperaturstokastikk ikke påvirker optimale utslippsreduksjoner, men øker investeringene i kapital. Dyp usikkerhet om hvor følsomt klimaet er for endringer i atmosfærisk CO₂-konsentrasjon fører derimot til høyere utslippsreduksjoner, men påvirker ikke investeringsnivået. Læring om klimaet går for sakte til å ha betydning for de neste tiårenes klimapolitikk. Det er likevel optimalt å kutte utslippene slik at sjansen for høye skader reduseres.

Usikkerhet i energimarkedene

Norge har rikelig med ren energi i form av fosser og vind. Det kan være gull verdt hvis Europa skal kombinere økonomisk vekst med reduserte utslipp av klimagasser. Men hvor mye ren energi skal vi bygge ut og hvor mye skal vi eksportere?

Investeringsbeslutninger, også i energisektoren, må gjennomføres under usikkerhet. Både kraftverk og kabler for transport av kraft mellom land kan utnyttes i mange tiår, men beslutningen om utbygging må nødvendigvis fattes før en kjenner fremtidige kraftpriser og værforhold. Tilsier usikkerhet at en bør bygge ut mer eller mindre sammenliknet med et hypotetisk tilfelle uten usikkerhet?

I et forskningsprosjekt finansiert av Norges forskningsråd under programmet Renergi, som bl.a. er dokumentert i Brekke, Golombek, Kaut, Kittelsen og Wallace "The Impact of Uncertainty on the European Energy Market: The scenario aggregation method", CREE Working Paper 4/2013, har vi studert hvordan usikkerhet påvirker investeringene i energisektoren i Vest-Europa. Vi har benyttet en stor numerisk modell for energimarkedene i Vest-Europa. Modellen, som har blitt utviklet i et samarbeid mellom Frischsenteret og Statistisk Sentralbyrå, beregner alle priser og kvanta i energiindustrien, inkludert investeringer, når investorene kjenner alle fremtidige forhold.

Så endrer vi modellen ved eksplisitt å modellere usikkerhet. Først legger vi til grunn at fremtidige værforhold i Skandinavia, dvs. omfanget av nedbør og vind, er ukjent på investeringstidspunktet. Modellen, som beregner hva rasjonelle investorer bør gjøre, gir investeringer som i liten grad skiller seg fra markedsløsningen uten usikkerhet.

Dernest legger vi til grunn at fremtidige olje- og kullpriser er ukjente, og at også fremtidige vekstrater i alle vest-europeiske land er ukjente på investeringstidspunktet. Da blir investeringene betydelig forskjellig fra tilfellet uten usikkerhet. Med usikkerhet tredobles investeringene i kabler mellom land i Vest-Europa. Samlede investeringer i kraftverk reduseres noe, men sammensetningen endres betydelig: Investeringer i kullkraftverk faller mens investeringer i vindkraft tredobles fra et beskjedent nivå i tilfellet uten usikkerhet.

Under usikkerhet blir det veldig dyrt å bygge så mange kraftverk at etterspørselen blir tilfredsstilt i alle land dersom det slumper til å bli høy etterspørsel overalt. En mye bedre løsning er å bygge noe færre kraftverk, men supplere med kabler som kan transportere elektrisitet mellom land hvis etterspørselsnivåene blir forskjellige. Dette er grunnen til at utbyggingen av kabler tredobles i vår modell. Utbyggingen av kullkraftverk reduseres i vår modell pga. den genuine usikkerheten: Fremtidige kullpriser kan bli så høye at ny kullkraftkapasitet aldri vil bli lønnsom. Lavere investeringer i kullkraft bidrar til at samlet kraftproduksjon reduseres, slik at prisen på elektrisitet stiger. Dermed økes lønnsomheten ved å bygge ut vindkraftanlegg.

Norge planlegger en rekke store energiinvesteringer: NVE har til konsesjonsbehandling vindkraftanlegg med en produksjonskapasitet som svarer til omtrent halve elektrisitetsproduksjonen i Norge. Statnett planlegger kabler til både

England og Tyskland. Det er tradisjon i Norge å gjennomføre omfattende lønnsomhetsstudier før fagekspertisen gir råd. Slike analyser blir ofte supplert med sensitivitetsanalyser der en legger til grunn alternative antakelser om fremtidige forhold.

Problemet med sensitivitetsanalyser er at de ikke tar usikkerheten på alvor: Hver gang regner en ut optimale investeringer under den feilaktige antagelsen at investorene ser på fremtiden som sikker – bare med ulike antakelser om hvilken fremtid de ser for seg. Men svaret blir ikke riktigere selv om en gjør den samme feilen mange ganger.

Intergenerasjonell og intragenerasjonell rettferdighet i klimapolitikken

Til tross for at klimaendringer har blitt betraktet som en trussel av de fleste forskere og politikere gjennom mange år, er det fortsatt ingen enighet om hva man bør gjøre for å redusere utslippene. Forskere er ikke enige om de optimale utslippsreduksjonene av klimagasser, selv om de enes om klimadynamikken, virkningene av klimaendringene og kostnadene ved å redusere utslippene. I stor grad skyldes dette at de optimale utslippsreduksjonene avhenger av etiske vurderinger. Likevel har ikke de etiske sidene ved klimapolitikk vært grundig studert i samfunnsøkonomiske analyser: Drivhusgassreduksjoner påvirker ikke bare velferdsfordelingen mellom nålevende og framtidige generasjoner, men også fordelingen innenfor en generasjon, for eksempel mellom rike og fattige land. Disse to etiske aspektene er viktige å se i sammenheng når en skal studere optimale utslippsreduksjoner, og de kan virke i forskjellige retninger. I Kverndokk, Nævdal og Nøstbakken: «The trade-off between intra- and intergenerational equity in climate policy: Can carbon leakage be justified?», CREE working paper 9/2012 studeres hvordan klimapolitikken kan utformes for å ta hensyn til begge disse aspektene.

I artikkelen har vi analysert konsekvensene av etiske preferanser for klimapolitikk og for produksjons- og forbruksmønstre i rike og fattige land. Vi utvikler en dynamisk to-region-modell. Hver region har en velferdsfunksjon hvor konsum teller positivt og framtidig global oppvarming teller negativt, men det er også ulikhetsaversjon mht. materielle goder innenfor en generasjon. Dette betyr at verken den rike eller fattige delen av verden liker stor ulikhet i materielt konsum.

Vi viser at når man tar hensyn til ulikhetsaversjon, er det optimalt med en klimaavtale som løfter forbruket i den fattige regionen mens forbruket i den rike

regionen reduseres ved at den må ta en større andel av utslippsreduksjonene. Det kan faktisk være optimalt at utslippene øker i den fattige delen av verden, noe som kan rettferdiggjøre karbonlekkasje. Denne effekten blir forsterket ved innføring av overføringer mellom regionene. Sammenliknet med en standardmodell for utslippsreduksjoner blir virkningene på de globale utslippene av ulikhetsaversjon ubestemt da utslippene i rike land går noe ned mens utslippene i fattige land går noe opp. Vi viser også at lån til fattige land for å utjevne ulikhetene kan resultere i en gjeldskrise og ettergivelse av gjeld bør derfor vurderes som en del av klimapolitikken.

Offentlig sektor, produktivitet og helseøkonomi

Er det sammenheng mellom kvalitet og produktivitet i nordiske sykehus?

I samarbeid med forskningsmiljøer i syv land arbeides det med et større prosjekt for årene 2010-2013 med finansiering fra EUs 7. rammeprogram. Prosjektet tar for seg sammenhengen mellom helseresultat, kvalitet og ressursbruk i helsesektoren, og Sverre Kittelsen ved Frischsenteret leder en arbeidspakke om kvalitet og ressursbruk på sykehusnivå. Arbeidet i 2012 har vært preget av vanskeligheter med å trenge igjennom personvernrutiner for tilgang på norske pasientdata, men analyser av svenske, finske og danske data viser betydelige forskjeller mellom landene i både kvalitetsindikatorer for dødelighet og produktivitetstall på sykehusnivå. Det er imidlertid ikke påvist noen sammenheng mellom kvalitet og produktivitet innad i de enkelte landene. En artikkel om de metodiske utfordringene i sammenligning av sykehusprestasjoner mellom landene er antatt i *Health Policy*.

Utfordringer i fremtidig finansiering av helse

Eldrebølgen, økende omfang av fedme, dyrere medisiner og endre familiemønstre setter større krav til omfanget av fremtidige helsetjenester. Etter hvert som folk får bedre råd er det også grunn til å tro at folk finner mer nytte i økt helse for å forlenge livslengden, og vil da prioritere helsetjenester framfor økt konsum i dag. Levealderen har da også i de senere årene økt mest for de som allerede har blitt pensjonister. Som gjesteredaktør i *Nordic Economic Policy Review* sammen med Tor Iversen, har Sverre Kittelsen drøftet noen av de viktige utfordringene disse utviklingstrekkene har for finansieringen av helsetjenester framover. Det er fortsatt uklart hvordan en mest effektivt kan få livstidsendringer som reduserer helseplager og etterspørsel etter helsetjenester, men det er muligheter på tilbudssiden til å utnytte ressursene bedre.

Ikke minst er det grunn til å tro at en eksplisitt rasjonering av helsetjenester gjennom klarere kriterier for hva som dekkes av offentlige midler vil gi bedre velferd enn andre rasjoneringsordninger som køer og brukerbetaling. Det er behov for bedre forskning om effekter av helsereformer framover og det vil derfor være behov for flere gode internasjonale sammenligningsstudier.

Bør veksten i legemiddelkostnader begrenses?

Både nye og dyrere medisiner og en aldrende befolkning har betydd en økende andel utgifter til medisinbruk i lengre tid. I en artikkel i samme nummer av *Nordic Economic Policy Review* påpeker likevel Steinar Strøm sammen med Kurt Brekke og Dag Morten Dalen at utgiftsveksten i de nordiske landene har flatet noe ut de siste årene, særlig i Norge. Det er særlig to krefter som bidrar til å dempe veksten i utgiftene. Den sterke veksten i helt nye og innovative preparater på 1990-tallet har avtatt slik at markedene nå er modnere. I tillegg har det vist seg mulig å regulere markedet på en slik måte at produsentene ikke får utnyttet unødig markedsrett. Særlig norske forsøk med generisk substitusjon og internasjonale referansepriser har vært effektive. Likevel er det ikke slik at utgifter og tilgang til medisiner først og fremst må styres av analyser av effekt og kostnader for de enkelte legemidlene.

Større livshendelser og sykefravær

Større livshendelser som ektefelles død, separasjon og graviditet kan være en påkjenning både fysisk og psykisk, og det er ikke unaturlig at dette slår ut i sykefravær. Men fører slike hendelser til like mye fravær nå som før? I artikkelen «Sykefravær rundt større livshendelser» analyserer Simen Markussen og Ole Røgeberg sykefraværet til alle arbeidstakere som i årene 1993-2005 opplevde slike livshendelser. For hvert år målte de fraværet i et mindre tidsrom rundt hendelsen for de som f.eks. mistet en ektefelle. Deretter sammenlignet de dette med fraværet innenfor samme tidsrom for personer med samme kjønn, alder, skolegang og inntektsnivå i det samme året. Ved å gjøre dette for hvert enkelt år i perioden, ble det tydelig at ekstrafraværet knyttet til livshendelser økte kraftig utover 1990 tallet og - for graviditet - utover 2000-tallet. Sterkest var effektene for gravide: Mens det var 15,4 prosentpoeng flere med sykefravær blant gravide enn blant sammenliknbare ikke-gravide i 1993, var forskjellen mellom gravide og ikke-gravide økt til 24,8 prosentpoeng i 2005. Artikkelen er publisert i *Tidsskrift for den norske legeforening*.

Legers betydning for pasienters trygdebruk

Norske leger er tildelt en viktig oppgave som velferdsstatens portvoktere. Spesielt er de gitt ansvaret for å «sertifisere» pasienters behov for sykepenger og andre helserelaterte trygdeytelser. Men i hvilken grad kan de egentlige kontrollere trygdebruken blant sine pasienter? I artikkelen «The Changing of the Guards - Can Physicians Contain Social Insurance Costs?» av Simen Markussen, Knut Røed og Ole Røgeberg, er dette spørsmålet forsøkt besvart ved å analysere virkninger av at hele pasientlister skifter fastlege. Slike legebytter kan oppfattes som uavhengige av egenskaper ved pasientene, og eventuelle påfallende endringer i pasientenes atferd kan dermed oppfattes som et kausalt resultat av legebyttet. Forfatterne finner at legene faktisk har en betydelig grad av innflytelse på sine pasienters trygdebruk. Ved å sammenligne pasientgrupper som ble utsatt for et fastlegebytte med lignende grupper som ikke opplevde et slikt skift, finner de for eksempel at den forventede absolutte endringen (positiv eller negativ) i trygdebruk de neste to år var 25 % større i byttegruppen. De finner også at «nye» leger skriver ut flere sykmeldinger enn «gamle» leger, hvilket muligens kan indikere at nye leger er under sterkere konkurransepress enn etablerte leger, og dermed finner det mer kostbart å gå mot pasientens ønsker. Artikkelen er publisert som IZA Discussion Paper No. 7122 (<http://ftp.iza.org/dp7122.pdf>)

Kognitiv utvikling og ungdoms cannabisbruk

Som barn er vi låst til våre familier, skoler og nabolag, men ettersom vi blir eldre flytter vi ut av slike "tvungne miljø". Vår IQ og "ikke-kognitive faktorer" som personlighet, interesse og temperament påvirker hvilke miljø vi ender opp i. Noen av disse er mer kognitivt utfordrende enn andre, som får ulike personers IQ til å utvikle seg i ulike retninger. I artikkelen «Correlations between cannabis use and IQ change in the Dunedin cohort are consistent with confounding from socioeconomic status» påpeker Ole Røgeberg at hvis de samme ikke-kognitive faktorene også påvirker ungdommelig cannabis-bruk og avhengighet, vil dette skape en korrelasjon mellom IQ utvikling og ungdommelig cannabisbruk. Videre foreslår artikkelen at denne mekanismen vil vise seg i data som en sammenheng mellom sosioøkonomisk status (SES) og IQ, ettersom tidligere forskning finner at barn med en lav SES bakgrunn oftere har dårlige ikke-kognitive faktorer, har en IQ i barndommen som er mer følsom for miljøeffekter, og trolig opplever en mer positiv bedring av sitt daglige miljø gjennom obligatorisk skolegang. Dette kunne være en alternativ forklaring på de mye omtalte funnene av en slik korrelasjon i et longitudinelt kohort-studie fra New Zealand (Meier et al, 2012, PNAS), som forskerne anså som bevis for en

nevrotoksisk effekt av cannabis på umodne hjerner. Artikkelen foreslår et knippe videre analyser for å vurdere om sosioøkonomisk status og de ikke-kognitive faktorene generelt ligger bak de opprinnelige funnene. Artikkelen er antatt for publikasjon i *Proceedings of the National Academy of Sciences (PNAS)* og ligger ute på tidsskriftets web-sider:

<http://www.pnas.org/content/early/2013/01/09/1215678110.full.pdf+html>

Tidligere omtalte arbeider

To arbeider som er omtalt i årsrapportene for tidligere år er i 2012 trykt i internasjonale tidsskrifter. Artikkelen «Inadequate Bivariate Measures of Health Inequality: The Impact of Income Distribution» av Kjell Arne Brekke og Snorre Kverndokk er trykt *Scandinavian Journal of Economics* og viser hvordan metoder som påviser høy helseulikhet like gjerne kan tolkes som lav inntektsulikhet. I *Health Economics* har Eric Nævdal en artikkel «Fighting transient epidemics - optimal vaccination schedules before and after an outbreak» der han viser utviklingen i optimal vaksinerings i en befolkning med utbrudd av en lite dødelig epidemi.

Pensjoner

Avkorting av folketrygdpensjonen mot arbeidsinntekt for personer mellom 67 og 70 år ble gradvis avvirket mellom 2008 og 2010. Praktiseringen av reglene medførte at personer som ble 67 år i oktober – desember 2007 ikke fikk noen avkorting av inntekt utover 2 G i løpet av 2008. I forhold til tidligere avkorting og medregnet inntektsskatt, falt derfor den effektive marginals-katten på inntekt utover 2 G fra omkring 70 til 45 prosent. Et arbeid av Brinch, Hernæs og Jia (2012) viser en tydelig økning i yrkesaktiviteten av dette.

I samme arbeid studerte en også virkningen av at det i 2007 for første gang ble mulig for noen å ha full opptjening fra 1967 i folketrygden. De som hadde full opptjening ved alder 67 kunne da ikke øke sin pensjon ved å ha arbeidsinntekt. I forhold til foregående årskull ble derfor avkastningen av arbeid redusert. Selv om nåverdien av denne reduksjonen i størrelsesorden var omtrent lik ett års avkorting på en gjennomsnittsinntekt, hadde det ingen virkning på yrkesdeltakelsen.

Klar tilpasning til avkorting og ingen tilpasning til opptjening av framtidig pensjon kan bety at framtidige ytelser er mindre verdsatt enn årets inntekt. Det kan også bety

at avkortingene var bedre forstått enn opptjening av framtidig pensjon. I informasjonen som ble sendt til framtidige pensjonister ble alle reglene beskrevet i en vedlagt brosjyre, mens avkortingene i tillegg ble klart beskrevet i oversendelsesbrevet.

Noen studier har funnet at pensjoneringsalderen har betydning for livskvalitet og levealder. Det kan tenkes at tidlig pensjonering kan gi lettelse fra en vanskelig arbeidssituasjon, men i andre tilfelle kan medføre tap av sosiale nettverk og meningsfylt aktivitet. Fordi pensjoneringsalderen, særlig ved tidligpensjonering, kan være påvirket av helsestilstanden og denne igjen påvirker levealderen, er det vanskelig å finne virkningen av selve pensjoneringsalderen.

Hernæs, Markussen, Piggott og Vestad (2012) har utnyttet både at tidligpensjoneringsordningen AFP ikke omfatter hele yrkesbefolkningen og at kvalifiseringsalderen gradvis ble redusert til å identifisere den rene effekten av ulike pensjoneringsalder. I datamaterialet kunne de følge personer opp til alder 77 år. To ulike modelleringsteknikker ble brukt og ga som klart resultat at pensjoneringsalderen ikke hadde noen effekt på levealderen.

**Stiftelsen Frischsenteret for
samfunnsøkonomisk forskning**

Resultatregnskap 1.1.-31.12.	Note	2012	2011
Driftsinntekter			
Salgsinntekt	1	37 212 700	32 698 577
Grunnbevilgning	1	1 289 000	700 000
Sum driftsinntekter		<u>38 501 700</u>	<u>33 398 577</u>
Driftskostnader			
Lønnskostnad	2	22 891 864	22 336 677
Avskrivning på varige driftsmidler	3	477 914	339 489
Annen driftskostnad	9	6 378 176	4 917 569
Samarbeidspartnere og underleverandører	9	7 672 092	4 918 774
Sum driftskostnader		<u>37 420 046</u>	<u>32 512 509</u>
Driftsresultat		<u>1 081 654</u>	<u>886 069</u>
Finans- og renteinntekt	10	1 586 530	850 394
Finans- og rentekostnad		-30 207	-481 882
Netto finansposter		<u>1 556 323</u>	<u>368 512</u>
Årsresultat		<u>2 637 976</u>	<u>1 254 580</u>
DISPONERINGER OG OVERFØRINGER			
Til/Fra (-) fond for anvendt forskning		2 637 976	1 272 276
Til/Fra (-) Frischfondet		-	-17 696
Sum disponeringer		<u>2 637 976</u>	<u>1 254 580</u>

**Stiftelsen Frischsenteret for
samfunnsøkonomisk forskning**

Balanse pr 31.12

	Note	2012	2011
EIENDELER			
ANLEGGSMIDLER			
Varige driftsmidler			
Kunst	3	36 350	0
Inventar	3	347 835	0
Fast inventar bygninger	3	1 526 930	0
Edb-utstyr	3	398 832	519 913
Sum varige driftsmidler		2 309 948	519 913
Finansielle anleggsmidler			
Investering i aksjer og andeler	11	50 000	50 000
Sum finansielle anleggsmidler		50 000	50 000
Pensjonsmidler	6	6 711 236	5 170 631
Sum anleggsmidler		9 071 184	5 740 543
OMLØPSMIDLER			
Fordringer			
Kundefordringer		3 141 283	2 845 080
Opptjente inntekter		1 870 701	954 814
Forskuddsbetalte kostnader		257 655	650 133
Sum fordringer		5 269 640	4 450 026
Markedsbaserte finansielle omløpsmidler	7	10 089 765	15 882 272
Sum investeringer		10 089 765	15 882 272
Bankinnskudd, kontanter og lignende	5	27 504 138	21 002 830
Sum omløpsmidler		42 863 543	41 335 128
SUM EIENDELER		51 934 727	47 075 671

**Stiftelsen Frischsenteret for
samfunnsøkonomisk forskning**

Egenkapital og gjeld pr 31.12.

	Note	2012	2011
Egenkapital			
Innskutt egenkapital			
Grunnkapital	8	200 000	200 000
Sum innskutt egenkapital		200 000	200 000
Opptjent egenkapital			
Fond for anvendt forskning	8	22 202 111	19 564 135
Frischfondet	8	171 272	171 272
Sum opptjent egenkapital		22 373 383	19 735 407
Sum egenkapital		22 573 383	19 935 407
Gjeld			
Avsetning for forpliktelser			
Kompetansegjeld	4	14 424 625	13 497 091
Sum avsetning for forpliktelser		14 424 625	13 497 091
Kortsiktig gjeld			
Leverandørgjeld		1 814 339	1 863 867
Skyldige offentlige avgifter		1 582 076	1 824 370
Forskudd fra kunder		7 033 985	6 127 788
Annen kortsiktig gjeld		4 506 320	3 827 148
Sum kortsiktig gjeld		14 936 719	13 643 173
Sum gjeld		29 361 344	27 140 264
SUM EGENKAPITAL OG GJELD		51 934 727	47 075 671

Oslo, 13.05.2013

Styret i *Stiftelsen Frischsenteret for samfunnsøkonomisk forskning*

Diderik Lund (styreleder)

Karen Helene Ulltveit-Moe (nestleder)

Halvor Mehlum

Bernt Bratsberg

Eli Jensen

Frøydis Langmark

Oddbjørn Raaum (direktør)

Stiftelsen Frischsenteret for samfunnsøkonomisk forskning

NOTER TIL REGNSKAPET 2012

Regnskapsprinsipper

Årsregnskapet er satt opp i overensstemmelse med regnskapsloven og god regnskapsskikk for små foretak.

Forskningstjenester inntektsføres i takt med utførelsen.

Utbetalinger til samarbeidspartnere på forskningsprosjekter kostnadsføres på utbetalingstidspunktet.

Eiendeler bestemt til varig eie eller bruk er klassifisert som anleggsmidler. Andre eiendeler er klassifisert som omløpsmidler. Fordringer som skal tilbakebetales innen ett år er uansett klassifisert som omløpsmidler. Ved klassifisering av kortsiktig og langsiktig gjeld er analoge kriterier lagt til grunn.

Anleggsmidler vurderes til anskaffelseskost, men nedskrives til virkelig verdi når verdifallet forventes ikke å være forbigående. Inventar og Edb-utstyr avskrives lineært over 3 år. Fast inventar i bygninger avskrives lineært over 10 år.

Markedsbaserte finansielle omløpsmidler verdsettes til markesverdi. Øvrige omløpsmidler vurderes til laveste av anskaffelseskost og virkelige verdi. Kortsiktig gjeld balanseføres til nominelt beløp på opptaktstidspunktet.

Opptjente, ikke fakturerte inntekter balanseføres. Kundefordringer og andre fordringer oppføres til pålydende etter fradrag for avsetning til forventet tap. Avsetning til tap gjøres på grunnlag av en individuell vurdering av de enkelte fordringene.

Regnskapsføring av pensjonskostnader skjer i samsvar med Norsk Regnskaps Standard for Pensjonskostnader (NRS 6). I henhold til denne standarden er de kollektive pensjonsordninger behandlet som ytelsesplaner. Pensjonskostnader og pensjonsforpliktelser for ytelsesplaner beregnes etter lineær opptjening på basis av forutsetninger om diskonteringsrente, fremtidig regulering av lønn, pensjoner og ytelser fra folketrygden, fremtidig avkastning på pensjonsmidler samt aktuarmessige forutsetninger om dødelighet, frivillig avgang mv. Pensjonsmidlene er vurdert til virkelig verdi og fratrukket i netto pensjonsforpliktelse i balansen.

Stiftelsen Frischsenteret for samfunnsøkonomisk forskning

Note 1 Driftsinntekter

Driftsinntekter består av forskningsinntekter som resultatføres i takt med utførelsen.

Grunnbevilgningen kommer som et resultat at Stiftelsen, fra og med 2011, er omfattet av retningslinjene for basisfinansiering av forskningsinstitutter i Norge. Denne administreres av Norges Forskningsråd, som igjen får penger fra ulike departementer, herunder Kunnskapsdepartementet.

Note 2 Lønnskostnader, godtgjørelser, antall ansatte

	2012	2011
Lønn og feriepenger	17 092 365	16 097 026
Arbeidsgiveravgift	2 352 876	2 096 559
Kompetanseavsetning	927 534	2 251 622
Styrehonorar	127 000	122 500
Pensjonskostnad inkl arbeidsgiveravgift	2 610 048	1 843 356
Refusjon av sykepenger	-770 225	-783 874
Andre sosiale kostnader	552 266	709 488
Sum	22 891 864	22 336 677

Ansatte

Stiftelsen hadde i gjennomsnitt 36,75 ansatte i 2012, og antall årsverk var 23,84.

Ytelser til ledende personer / godtgjørelser

	Direktør	Styret
Lønn	964 290	
Andre ytelser	18 522	
Pensjonskostnad	188 000	
Styrehonorar		127 000

Det er ikke gitt lån til eller stilt sikkerhet til fordel for direktør, andre ansatte, styremedlemmer eller andre nærstående.

Revisor

<i>Godtgjørelse til revisor</i>	2012	2011
Lovpålagt revisjon	87 100	85 000
Utvidet finansiell revisjon	31 800	31 800
Skatterådgivning	0	46 525
Andre attestasjonstjenester	0	8 600

Alle beløp er eks. mva.

**Stiftelsen Frischsenteret for
samfunnsøkonomisk forskning**

Note 3 Anleggsmidler

	Kunst	Inventar	Bygginventar	EDB-utstyr
Kostpris pr 01.01.	-	-	-	4 811 790
Tilgang i året	36 350	441 607	1 552 810	237 182
Avgang i året	-	-	-	-
Anskaffelsekost pr 31.12.	36 350	441 607	1 552 810	5 048 972
Akkumulerte avskrivninger 01.01.	-	-	-	4 291 879
Årets ordinære avskrivninger	-	93 772	25 880	358 262
Akkumulerte avskrivninger pr 31.12.	-	93 772	25 880	4 650 141
Bokført verdi pr 31.12.	36 350	347 835	1 526 930	398 832

De ordinære avskrivningene foretas lineært over 3 år for Edb-utstyr og kontorinventar
Fast inventar i bygninger avskrives lineært over 10 år.
Kunst avskrives ikke.

Note 4 Kompetansegjeld

Kompetansegjeld er opptjent tid til kompetanseoppbygging for forskerne og direktør per 31.12.12 vurdert etter gjeldende lønnssetninger inkludert arbeidsgiveravgift og sosiale kostnader. Totalt opptjent beløp justeres skjønnsmessig ned ut fra beste estimat på hvor stor del av den opptjente tiden som vil bli tatt ut.

Den opptjente tiden kunne også blitt vurdert til alternativ-verdi, det vil si det samlede inntektsbortfall ved uttak av kompetansetiden. Denne alternativ-verdien er per 31.12.12 estimert til kr 20 447 799. Med en slik verdiansettelse ville opptjent egenkapital reduseres fra kr 22 573 386 til kr 16 550 212.

Note 5 Bankinnskudd

Bundet bankinnskudd på skattetrekkskonto utgjør per 31.12.12 kr 794 205.
Stiftelsen har også en depositumskonto som utgjør per 31.12.12 kr 2 000.

Note 6 Pensjonspremiefond / pensjonsforpliktelser

Grunnlaget for beregningen av årets pensjonskostnad for ytelsesplanene er basert på antall opptjeningsår, lønnsnivå samt følgende forutsetninger:

	2012	2011
Diskonteringsrente	4,20 %	3,80 %
Årlig lønnsvekst	4,00 %	3,50 %
Årlig økning i G	3,00 %	3,25 %
Årlig regulering av pensjoner	0,00 %	0,10 %
Avkastning på pensjonsmidler	3,60 %	4,10 %
Fratredelseshyppighet	2,00 %	2,00 %
Antall aktive som omfattes av ordningen	24	25
Antall pensjonister som omfattes av ordningen	2	1

**Stiftelsen Frischsenteret for
samfunnsøkonomisk forskning**

Periodens pensjonskostnad fremkommer slik:	2012	2011
Nåverdien av årets opptjening	2 051 198	1 641 579
Rentekostnad av pensjonsforpliktelsen	840 317	851 278
Beregnet brutto pensjonskostnad	2 891 515	2 492 856
Estimert avkastning på pensjonsmidlene	-911 015	-982 229
Ansattes pensjonstrekk	-293 193	-264 715
Resultatførte estimatendringer og avvik	355 952	207 149
Netto pensjonskostnad	2 043 259	1 453 061
Administrasjonskostnader	212 146	184 956
Arbeidsgiveravgift	354 644	205 339
Netto pensjonskostnad inkl. arbeidsgiveravgift	2 610 048	1 843 356
Pensjonsforpliktelser/-midler i balansen fremkommer slik:	2012	2011
Brutto pensjonsforpliktelser 01.01	22 314 689	18 702 877
Brutto pensjonsforpliktelser pr 31.12	26 681 384	22 314 689
Pensjonsmidler pr 01.01	20 682 440	17 088 338
Pensjonsmidler pr 31.12	24 587 991	20 682 440
Ikke resultatførte estimatendringer	8 804 629	6 802 880
Netto pensjonsmidler pr 31.12	6 711 236	5 170 631

Stiftelsen har en tjenstepensjonsordning som tilfredsstiller kravene i lov om obligatorisk tjenstepensjon.

Pensjonskostnader og pensjonsforpliktelser beregnes etter lineær opptjening basert på forventet sluttlønn. Beregningen er basert på en rekke forutsetninger herunder diskonteringsrente, fremtidig regulering av lønn, pensjoner og ytelser fra folketrygden, fremtidig avkastning på pensjonsmidler samt aktuariemessige forutsetninger om dødelighet og frivillig avgang.

Pensjonsmidler er vurdert til virkelig verdi og fratrukket i netto pensjonsforpliktelse i balansen. Endringer i forpliktelsen og pensjonsmidler som skyldes endringer i og avvik i beregningsforutsetningene (estimatendringer) fordeles over antatt gjennomsnittlig gjenværende opptjeningstid hvis avvikene ved årets begynnelse overstiger 10 % av det største av brutto pensjonsforpliktelser og pensjonsmidler. Den faktiske pensjonsforpliktelse er en svært volatil størrelse. For å få en jevn og sammenlignbar pensjonskostnad benyttes estimatavvik mekanismene. På sikt er det antatt at estimatavviket jevner seg ut.

Frischsenteret har ved utgangen av 2012 ikke resultatført underdekning i pensjonsordningen på 8 804 629 kr. Dette har bygget seg opp gjennom flere år, drevet blant annet av reduksjonen i diskonteringsfaktoren fra 7 til 5,5 % i 2003, fra 5,4 til 4,6 % i 2010, fra 4,6 til 3,8 % i 2011, samt en økning til 4,2 % i 2012.

Om en tar hensyn til underdekningen i pensjonsordningen, vil egenkapitalen reduseres med 8 804 629 kr. Om en også tar hensyn til alternativkostnaden av kompetanseforpliktelsen (note 4), vil bokført egenkapital reduseres fra 22 573 386 kr til 7 745 583 kr (22 573 386 kr redusert med estimatavviket 8 804 629 kr samt økning i kompetansegjeld pga alternativ kostnad).

Note 7 Markedsbaserte finansielle omløpsmidler

Aksjefond	Kostpris	Verdi pr 31.12.11	Verdi pr 31.12.12	Årets endring		Balanseført verdi
Odin Norge	837 000	773 011	-	-773 011	-100,00 %	0
Aksjefondet Skagen Global	1 663 000	2 241 341	-	-2 241 341	-100,00 %	0
DNB Norge Indeks	2 193 000	-	2 258 228	2 258 228		2 258 228
DNB Global Indeks	967 000	-	1 098 679	1 098 679		1 098 679
	5 660 000	3 014 352	3 356 907	342 555	11,36 %	3 356 907
Pengemarkedsfond						
Nordea Likviditet	6 267 143	7 837 440	-	-7 837 440	-100,00 %	-
Nordea Obligasjon II	3 761 374	5 030 480	6 732 858	1 702 378	33,84 %	6 732 858
Sum	10 028 516	12 867 920	6 732 858	-6 135 062	-47,68 %	6 732 858
Sum markedsbaserte fin.oml.	15 688 516	15 882 272	10 089 765	-5 792 507	-36,47 %	10 089 765

Reduksjon i verdi fra 31.12.11 til 31.12.12 skyldes omplassering av midler til bankinnskudd på særvilkår.

Note 8 Egenkapital

	Grunn- kapital	Fond for anvendt forskning	Frisch fondet	Sum
Egenkapital pr 01.01.2012	200 000	19 564 135	171 272	19 935 408
Årets resultat		2 637 976	-	2 637 976
Egenkapital pr 31.12.2012	200 000	22 202 112	171 272	22 573 383

Det er i 2012 ikke vedtatt utdelinger av Frischfondet til prosjekter ved stiftelsen og Økonomisk Institutt. Midler som er tildelt Økonomisk institutt er kostnadsført i årets regnskap med kroner 0. Midler som er tildelt fagmiljøet ved stiftelsen utgjør kroner 0 og anses å være en intern disponering av egenkapital som ikke kostnadsføres før utdelingsåret.

Note 9 Andre driftskostnader og overføringer

Andre driftskostnader består av følgende:

	2012	2011
Leie lokaler og andre lokalkostander	2 474 030	1 729 817
Inventar og utstyr	661 892	498 832
Andre honorar	485 748	566 135
Møte, kurs og lignende	584 259	346 606
Porto, tlf, trykksaker og lignende	229 254	259 294
Reisekostnader	1 704 989	1 221 340
Øvrige kostnader	238 003	295 545
Sum	6 378 176	4 917 569

Samarbeidspartnere og underleverandører

Overføringer er prosjektmidler som vi mottar og viderefører direkte til våre samarbeidspartnere.

Samarbeidspartnere og underleverandører	7 672 092	4 918 774

Note 10 Finans- og renteinntekt

Finansinntektene inkluderer avkastning på finansielle plasseringer til å dekke kompetansegjelden, se note 4.

Note 11 Investering i aksjer og andeler

De NOK 50 000,- er innskudd i Forskningsstiftelsen i Oslo-regionen (FOSFOR). Dette innskudet er senere blitt gjort om til aksjer i Forskningsparken AS.

Frischsenteret

Stiftelsen Frischsenteret for samfunnsøkonomisk forskning er en uavhengig stiftelse opprettet av Universitetet i Oslo. Frischsenteret utfører samfunnsøkonomisk forskning i samarbeid med Økonomisk institutt ved Universitetet i Oslo. Forskningsprosjektene er i hovedsak finansiert av Norges forskningsråd, departementer og internasjonale organisasjoner. De fleste prosjektene utføres i samarbeid mellom Frischsenteret og forskere ved andre norske og utenlandske forskningsinstitusjoner.

**Frischsenteret
Gaustadalléen 21
0349 Oslo
Tlf: 22958810
Fax: 22958825
frisch@frisch.uio.no
www.frisch.uio.no**